

บทที่ 3

ธรรมะกับปัญหาการเมืองการปกครองของอินเดีย

รายการการเรียนรู้การสอนบทที่ 3

1. บททั่วไป
2. ธรรมะกับการแก้ปัญหาการเมืองการปกครองของมหาตมะคานธี
3. ระบบการปกครองของพระพุทธเจ้า
4. ธรรมะกับระบบการปกครอง

จุดมุ่งหมายของบทที่ 3

1. อธิบายได้ว่าอะไรคือปัญหาการเมืองการปกครองของอินเดีย
2. อธิบายได้ว่ามหาตมะคานธีใช้ธรรมะในการแก้ปัญหาการเมืองการปกครองอย่างไร
3. อธิบายได้ว่าระบบการปกครองของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร
4. อธิบายได้ว่าการปกครองจำเป็นต้องใช้ธรรมะอย่างไร

บทที่ 3

ธรรมะกับปัญหาการเมืองการปกครองของอินเดีย

3.1 บททั่วไป

ในบทที่ 2 เราได้เจาะเหตุการณ์ทางการเมืองของจีนจากปัจจุบัน ลงไปสู่อดีต โดยเน้นหาความเป็นธรรมจากการแก้ปัญหาของบ้านเมือง ของนักปรัชญาทางการเมืองจากยุคของเมอาเซตุง ลงไปสู่ยุคของขงจื้อและส่านซฺย และเมื่อมองย้อนขึ้นมาจากอดีตถึงปัจจุบัน เราจะพบว่าจีนนั้นมีระบบการปกครองเหมือนเพื่อนร่วมโลกทั้งหลาย กล่าวคือ มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองบ้านเมือง มีสังคมประกอบไปด้วยชนชั้น คือ ชนศึก ชนนาง คนรวย คนจน แต่พอมาถึงยุคเมอาเซตุง คนคนนี้ก็พลิกประเทศของตนให้ผิดจากชาวโลก คือ ทำลายล้างชนชั้นทางสังคม สร้างสังคมของประเทศให้มีชนชั้นเพียงชั้นเดียว ตามแนวทางแก้ปัญหาของมาร์คซีสม์ และระบบนี้ก็ยังคงอยู่ในปัจจุบัน แต่กึ่งอ่อนแอกว่าเดิมทีแล้ว นี่คือ ความเปลี่ยนแปลงที่น่าสะพรึงกลัวของจีนที่เราควรศึกษาไว้

สำหรับในบทที่ 3 ที่ว่าด้วยธรรมะกับปัญหาการเมืองการปกครองของอินเดีย ก็จะดำเนินในแนวเดียวกัน คือ เจาะจากปัจจุบันไปสู่อดีต ในด้านของการใช้คุณธรรมในการแก้ปัญหาทางการเมือง การเจาะลึกจากปัจจุบันไปหาอดีตในวิธีการแก้ปัญหาการเมืองการปกครองของอินเดียจะเริ่มจากมหาดมคะคานธีไปสู่พระพุทธเจ้า และเมื่อเรามองย้อนจากอดีตขึ้นมาถึงปัจจุบันของอินเดีย เราจะพบว่า พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ธรรมะในการแก้ปัญหาการเมืองการปกครองมาตลอดจนมาถึงยุคท่านมหาดมคะคานธี ซึ่งท่านก็ใช้ธรรมะกับบ้านเมืองของท่าน ที่ตกเป็นเมืองขึ้นประเทศอังกฤษเหมือนกัน

การกู่เอกราชของท่านผู้นี้ เป็นเรื่องแปลกประหลาดที่ว่าแปลกประหลาด เพราะว่าธรรมคากการู้บ้านเมืองของทุกประเทศ จะใช้วิธีจับอาวุธขึ้นฆ่าคนที่มาปกครองประเทศ โดยวิธีนี้ก็จะจะได้เอกราชมา ก็ต้องเสียชีวิตผู้คนในประเทศไปเป็นเรือนหมื่น แต่ท่านมหาดมคะคานธี ผู้อุบัติในแผ่นดินร่วมกับพระพุทธเจ้า ท่านมิได้ทำเช่นนั้น ไม่จับอาวุธฆ่าใคร เพียงแต่ไม่ปฏิบัติ

ตามกฎหมายที่คนอังกฤษนำมาบังคับใช้กับคนในประเทศอินเดียเท่านั้น วิธีการของท่านเรียกว่า หลักอหิงสา แปลว่า หลักการไม่ฆ่าฟันให้ได้รับความเดือดร้อน วิธีการกู่เอกราชของท่านมหาตมะ คานธี เป็นเรื่องแปลกประหลาดที่คนฟังแล้วไม่อยากจะเชื่อ แต่ก็เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นแล้ว ใน ระยะเวลาไล่เรียงที่เมมาเซตุงดำเนินการพลิกประเทศของท่านด้วยการใช้วิธีฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ นี้คือ ความแปลกประหลาดของอินเดียที่ควรศึกษาไว้

ด้วยประการฉะนี้ ในบทที่ 3 จึงมีหัวข้อเรื่องที่ต้องศึกษา 3 ประเภท คือ

1. ธรรมะกับการแก้ปัญหาการเมืองของมหาตมะคานธี
2. ระบบการปกครองของพระพุทธเจ้า
3. ธรรมะกับระบบการปกครอง

3.2 ธรรมะกับการแก้ปัญหาการเมืองของมหาตมะคานธี

อินเดียเป็นประเทศที่ใหญ่โต มีประชากรเกือบแปดร้อยล้านคน เพราะเป็นประเทศที่มีประชาชนมากมายนี้เอง จึงทำให้คนในชาติไม่มีความสามัคคี ผลสุดท้ายก็ตกเป็นประเทศเมืองขึ้นของอังกฤษ ซึ่งลักษณะนี้ก็เหมือนประเทศจีน ที่เป็นประเทศใหญ่มีประชากรเกือบพันล้านคน แต่ก็มีคามอ่อนแอ จนตกอยู่ใต้อิทธิพลของชาวตะวันตก แต่ทั้งสองประเทศนี้มีความแตกต่างกัน อยู่ที่ว่าประเทศจีนเป็นประเทศที่คนในชาตินิยมความรุนแรง ส่วนประเทศอินเดียคนในชาติเป็นคนค่อนข้างอ่อน ไม่นิยมความรุนแรง นิสัยส่วนรวมค่อนข้างจะไม่ชอบการข่มเหงรังแก มักจะใฝ่อยู่ในคำสอนในศาสนาเสียเป็นส่วนใหญ่

เพราะใฝ่อยู่ในความสงบนี้เอง แม้เมื่อจะทำการกู่เอกราชให้บ้านเมือง ก็ไม่ยาก จะมีการเช่นฆ่ากัน แต่ใช้วิธีการไม่ยอมร่วมมือแทน ซึ่งวิธีการนี้มหาตมะคานธี ท่านเรียกว่า อหิงสาธรรม

แม้ว่าฟ้าจะส่งท่านมหาตมะคานธีให้มา กู่เอกราชของอินเดียก็จริง แต่ดูเหมือนว่าแต่ เดิมนั้น ท่านมิได้คิดจะกอบกู้เอกราชแต่อย่างใด เพราะท่านเรียนจบกฎหมายจากอังกฤษ แต่งชุด นอกเหมือนชาวอังกฤษ นิยมของชาวอังกฤษ แต่เรื่องการกู่เอกราชของอินเดียมาเริ่มต้นตอนที่ ท่านเดินไปทำมาหากินในประเทศอัฟริกาใต้ ซึ่งเป็นประเทศที่เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษเหมือนกัน

ชาวอังกฤษหรือชาวผิวขาวที่อยู่ในแอฟริกาใต้ พวกนี้รังเกียจคนผิวดำและผิวเหลือง แม้ขนาดจะนั่งรถไฟตู้เดียวกันก็มีความรังเกียจไม่ยอมให้นั่ง และแล้วจุดก่อไฟแสวงหาอิสรภาพก็เกิดขึ้น เมื่อคนผิวขาวจับมีสเตอร์คานธีโยนลงจากโบกี้รถไฟ ไปนอนแอ้งแม้งบนพื้นดินในฐานะที่บังอาจซื้อตั๋วรถไฟชั้นหนึ่งนั่งร่วมกับคนผิวขาว

ท่านคานธี มีความเจ็บแค้นอย่างมาก นับจากวาระนั้น ท่านหันหน้าพยายามปลุกใจคนอินเดียที่ไปอาศัยทำมาหากินอยู่ในแอฟริกาใต้ ให้ลุกขึ้นต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมที่ชาวผิวขาวยึดเหยียดให้ เมื่อท่านดำเนินการยุยงชาวอินเดียให้ต่อสู้ชาวผิวขาวก็โกรธ แล้วก็รู้มกระหีบท่านที่ท่าเรือในแอฟริกาใต้จนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด การที่ชาวผิวขาวทำกับท่านมหาตมะคานธีทั้งสองครั้งนี้ ทำให้คนอินเดียในแอฟริกาใต้มีความกลมเกลียวกันมากขึ้น แม้คนต่างชาติในแอฟริกาใต้ก็เอาใจช่วยเหลือเหมือนกัน

ทางผู้สำเร็จราชการของอังกฤษในแอฟริกาใต้ เห็นว่า ถ้าขับปล่อยพวกนี้ไว้คงจะสร้างความวุ่นวายให้กับรัฐบาลแน่ จึงหาทางกดขี่ให้หนักขึ้นอีก เป็นต้นว่าออกกฎหมายจำกัดเขตชาวอินเดีย ให้อยู่เฉพาะในพื้นที่ไปไหนไม่ได้ ออกกฎให้คนอินเดียต้องมีบัตรประจำตัว และออกกฎหมายเรื่องการแต่งงานว่า การแต่งงานที่ถูกต้องจะต้องแต่งงานแบบคริสเตียนเท่านั้น

ดูเหมือนว่าชาวอังกฤษจะมองไม่ออกว่า การกระทำอย่างนั้นจะทำให้ชาวอินเดียลุกฮือมากยิ่งขึ้น เพราะแต่ละกฎที่ออกมานั้น ทำเหมือนว่าคนอินเดียไม่ใช่คน ท่านคานธีจึงเป็นหัวหน้านำชาวอินเดียในแอฟริกาต่อต้านกฎหมายเหล่านั้น กล่าวคือ กฎหมายที่ห้ามชาวอินเดียออกนอกพื้นที่ ถ้าจะออกจะต้องขออนุญาต ท่านคานธีจึงนำชาวอินเดียเดินทางผ่านเขตต่าง ๆ หน้าตาเฉย โดยไม่ขออนุญาต ผลปรากฏว่าถูกจับเข้าคุก ทุกคนก็ยืนคือนอยู่ในคุก กฎเรื่องชาวอินเดียต้องทำบัตรประชาชนขณะที่คนชาติอื่นไม่ต้อง ท่านคานธีก็นำชาวอินเดียไปทำบัตร แล้วก็เผาบัตรเหล่านั้นทิ้งเสีย รัฐบาลอังกฤษคงจะโกรธแค้นมาก ก็ทำการปราบปรามยิงบ้าง จับเข้าคุกบ้าง บางครั้งคุกไม่พอที่จะขังชาวอินเดีย ผลสุดท้ายรัฐบาลอังกฤษในแอฟริกาต้องยอมเจรจากับท่านคานธี และยอมยกเลิกกฎหมายไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ทั้งหมด เป็นอันว่าท่านคานธีได้นำชาวอินเดียต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในแอฟริกาใต้จนประสบความสำเร็จ

เพราะการประสบความสำเร็จในแอฟริกาใต้ของท่านคานธีนั่นเอง เป็นเชื้อให้ท่านเกิด

ความคิดที่จะปลดปล่อยประเทศอินเดียของท่าน เพราะในขณะที่ท่านทำการต่อต้านกฎหมายใน
อัฟริกาได้นั้น ชื่อเสียงของท่านดังก้องไปทั่วโลก ประชาชนในอินเดียเรียกร้องให้ท่านกลับไป
อินเดีย เพื่อทำการกอบกู้อิสรภาพของประเทศ ท่านตกลงทันที เพราะงานของท่านในอัฟริกาได้
สำเร็จแล้ว ท่านคานธีได้เดินทางกลับถิ่นมาตุภูมิของท่านในปี พ.ศ. 2458 แล้วก็เริ่มศึกษาแผน
การ เพื่อต่อสู้กับเล่ห์เหลี่ยมของอังกฤษในอินเดียต่อไป

จุดเริ่มแรกแห่งการต่อสู้ของท่านเริ่มที่หมู่บ้านซัมปาราน ในรัฐพิหาร ปัญหาในหมู่บ้าน
นี้มีอยู่ว่า ที่ดินในหมู่บ้านนี้เป็นของชาวอังกฤษ และชาวอังกฤษให้คนอินเดียซึ่งเป็นเจ้าของแผ่นดิน
เช่าทำมาหากิน โดยทำสัญญากันว่า 15% ของพื้นที่เช่า คนเช่าต้องปลูกต้นครามให้เจ้าของแทน
ค่าเช่า ปัญหานี้คนอินเดียก็พยายาให้ได้ แต่ต่อมาพืชชนิดนี้ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด เจ้าของที่
จึงให้เลิกปลูกคราม เมื่อไม่ได้ค่าเช่าเป็นพืชผลซึ่งทำรายได้ให้มหาศาล จึงคิดค่าเช่าเป็นเงิน
และคิดแพงขึ้นเพื่อชดเชยที่ต้องสูญเสียรายได้จากต้นคราม ชาวนาคนไหนไม่ยอมก็ไล่ออกจากพื้นที่
ปัญหานี้แหละที่ท่านคานธี ดำเนินการเป็น เรื่องแรกในแผ่นดินอินเดีย

วิธีการของท่านเริ่มต้นด้วยการเข้าไปในหมู่บ้านซัมปาราน และขอเข้าไปคุยกับเลขาธิการ
สมาคมเจ้าของที่ดินชาวอังกฤษ เลขาธิการของสมาคม คงจะรู้จักแล้วว่าคนนี้เป็นใคร และคง
ไม่พอใจเป็นอย่างมากที่ท่านคานธีเข้ามายุ่งในเรื่องนี้ และขณะเดียวกัน กลัวว่าท่านคานธีจะเข้า
มาช่วยประชาชนเหมือนในอัฟริกาได้ ดังนั้น เมื่อท่านเข้ามาปรากฏตัวทางเลขาธิการสมาคม
จึงไม่ยอมต้อนรับ และพูดท่านเองว่าท่านเป็นคนนอก ไม่ควรเข้ามายุ่ง เมื่อท่านถูกปฏิเสธจากคน
อังกฤษ ท่านก็เดินออกจากสำนักงานของเขา แต่ในขณะที่ท่านเดินทางออกจากสมาคม ท่านคง
จะต้องพกเอาความในใจออกไปด้วย เพราะถูกต่อว่าท่านเองแสหาเรื่อง ท่านก็ต้องมีความรู้สึกว่าจะ
ต้องจัดการกับพวกนี้ให้ได้

วันรุ่งขึ้นท่านคานธีก็ชี้ข้างออกเยี่ยมราษฎรที่เช่าที่ของคองอังกฤษ การเคลื่อนไหวของ
ท่านจะต้องเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ชาวอังกฤษคงกลัวว่าท่านจะเข้ามาทำการปลดปล่อยชาวอินเดีย
ซึ่งจะทำให้พวกเขาเสียผลประโยชน์ ดังนั้น ทางสมาคมจึงกระชับตำรวจให้ขับไล่ท่านคานธี
ให้ออกจากพื้นที่ไปเสียโดยไว ทางตำรวจซึ่งก็เป็นคนอินเดียเหมือนกัน ก็สนองตอบชาวอังกฤษ
อย่างทันทีทันใด โดยขณะเมื่อท่านชี้ข้างเยี่ยมราษฎรอยู่ ตำรวจก็เรียกให้ท่านลงจากข้าง แล้ว

ยื่นคำขาดให้ออกจากเมืองนี้เดี๋ยวนี้ แล้วห้ามเข้ามาอีก พร้อมกันนั้นตำรวจก็ให้ท่านเซ็นรับทราบ คำสั่ง ท่านก็ยอมเซ็นรับทราบแต่ก็เขียนสลักหลังในใบคำสั่งว่า ท่านจะไม่ออกจากเมืองนี้ตาม คำสั่งของตำรวจเด็ดขาด

นี่คือ การท้าทายอำนาจของชาวอังกฤษครั้งแรกในอินเดียของท่าน ทางตำรวจเมื่อ เห็นท่านแข็งข้อ วันรุ่งขึ้นจึงจับท่านขึ้นศาล หว่าท่านทำตัวเหนือกฎหมาย ท่านก็ยอมไปศาลด้วยดี แต่ท่านคานธีมิได้ไปคนเดียว ประชาชนในหมู่บ้านนั้นนับเป็นพันคนก็เดินตามท่านไปที่ศาลด้วย

การที่ประชาชนพากันไปให้กำลังใจท่านอย่างมากมาอย่างนี้ ทำให้ทางการเกิดความ ไม่มั่นใจ เพราะการกล่าวหาท่านไม่มีน้ำหนัก คนอินเดียทุกคนสามารถเดินไปไหนก็ได้ ในประเทศ อินเดีย ไม่มีกฎหมายห้าม ดังนั้น การที่ทางสมาคมชาวอังกฤษกระชับตำรวจจับท่าน เป็นการ กระทำที่ไม่ถูกกฎหมาย ซึ่งทางสมาคมก็รู้ตัวดี และยิ่งกว่านั้น เมื่อเห็นประชาชนเดินขบวนมาให้ กำลังใจท่านเป็นพัน ๆ คน จึงเกิดความหวาดกลัวไม่กล้าตัดสินคดีในวันนั้น ขอเลื่อนการตัดสินไป วันอื่น เมื่อเลื่อนการตัดสินก็ต้องให้ผู้ต้องหาประกันตัวไป หรือไม่ก็ต้องขังผู้ต้องหาไว้ จะขังท่าน คานธีนะหรือตำรวจก็ไม่กล้า จึงออกปากให้ท่านประกันตัวไป แต่ท่านบอกว่าท่านไม่มีความผิดอะไร ที่จะต้องประกันตัว เพราะฉะนั้นท่านจึงไม่ประกันตัว

ทางการของอังกฤษไม่รู้จะบังคับท่านอย่างไรจึงต้องปล่อยตัวท่านไปชั่วคราว โดยไม่ ต้องมีประกัน และเมื่อถึงวันตัดสิน ศาลก็ต้องตัดสินยกฟ้องท่านคานธี เมื่อท่านพ้นข้อหาแล้ว ก็ ดำเนินการช่วยเหลือคนอินเดียที่เข้าที่คนอังกฤษทำมาหากิน ทางอังกฤษก็ยินยอมลดค่าเช่าที่ดิน ตามที่ประชาชนเรียกร้อง ผลงานชิ้นแรกของท่านครั้งนี้ ทำให้ชาวอินเดียชื่นชมท่านมากถึงกับ ขนานนามท่านว่ามหาตมะคานธี แล้วคนอินเดียทั้งมวลก็ไว้วางใจท่านยอมร่วมมือกับท่าน เพื่อกู้ เอกราชของอินเดียต่อไป

นับจากที่ท่านมหาตมะคานธี ได้จุดเชื้อปะทุขึ้นที่หมู่บ้านซัมบารานแล้ว คนอินเดียทั่ว ประเทศก็ตื่นตัวเคลื่อนไหว เพื่อขอเอกราชคืนจากอังกฤษ บางท้องที่ก็ประท้วงด้วยวิธีรุนแรง ทำลายสิ่งของต่าง ๆ ของทางราชการจนได้รับความเสียหาย แม้ท่านมหาตมะคานธีจะไม่เห็นด้วย กับการใช้วิธีรุนแรง แต่ก็ควบคุมไม่ได้หมด การที่ท่านมหาตมะคานธี ท่านไม่ยอมใช้วิธีรุนแรงก็ เพราะท่านคิดว่าเมื่อเรารุนแรงไปเขาก็ต้องรุนแรงมา แล้วเหตุการณ์นั้นก็เป็นไปตามที่ท่านคาด

กล่าวคือ เมื่อรัฐบาลอังกฤษในอินเดีย ได้เห็นชาวรัฐปัญจาบทำการประท้วงอย่างรุนแรง ทาง
การอังกฤษจึงสั่งจัดการอย่างรุนแรงที่เมืองอัมฤทธีศา วิธีปราบของอังกฤษก็คือสั่งยิงเข้าไปใน
ฝูงชนที่ชุมนุมประท้วงขอเอกราชคืนจากอังกฤษ ผลก็คือ คนตาย 379 ศพ บาดเจ็บ 1,137 คน
เลือดนองทั้งบริเวณ¹

อังกฤษหวังว่า เมื่อฆ่าตายกันอย่างเหี้ยมโหดอย่างนี้แล้ว ประชาชนชาวอินเดียคงจะ
เข็ดขยาดไม่กล้าฮึกเหิมอีกต่อไป แต่ที่ไหนได้ ความแค้นกลับลุกโชนยิ่งขึ้น แต่คราวนี้ท่านมหาตมะ
คานธีขอร้องให้เลิกใช้วิธีรุนแรง โดยหันมาใช้วิธีไม่ซื้อสินค้าของชาวอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
เสื้อผ้าที่อังกฤษผูกขาดขายให้ชาวอินเดีย มีก่าโหมศาลนั้น ถ้าชาวอินเดียไม่ซื้อเสียแล้ว ชาว
อังกฤษก็จะขาดทุนยับเยิน ในขณะที่เดียวกัน ท่านมหาตมะคานธีก็รณรงค์ให้ประชาชนทุกคนปั่นด้าย
ทำเสื้อผ้าใส่เอง ผลจากการดื้อแพ่งครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จอย่างงาม คือ ชาวอินเดียให้ความ
ร่วมมือกับท่านด้วยความเต็มใจ ทั้งปั่นด้ายกันเอง และไม่ซื้อผ้าของชาวอังกฤษ ทำให้เศรษฐกิจ
ของอังกฤษในอินเดียทรุดหนัก

ในขณะที่ท่านทำการดื้อแพ่งไม่ยอมซื้อสินค้าของอังกฤษนั้น ท่านก็ติดต่อกับอังกฤษไปด้วย
ว่าขอให้ปลดปล่อยอินเดียเสียเถิด แต่อังกฤษก็เฉยเมย เมื่อทางอังกฤษเฉยเมยท่านก็เรียกร้อง
ให้คนอินเดียที่ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาองเกรสถอนตัวออกจากสภาเสียอย่าได้อยู่ในสภาเพื่อ
ออกกฎหมายมาเล่นงานคนอินเดียด้วยกันอีกต่อไป คนทั้งนั้นก็ปฏิบัติตามท่าน คือ ลาออกจากสภา
และไม่ร่วมมือทางด้านกฎหมายกับอังกฤษอีกต่อไป และที่หนักไปกว่านั้นก็คือ ไม่ยอมเสียภาษีให้
กับรัฐบาลอังกฤษอีกด้วย

การไม่ยอมเสียภาษีให้กับรัฐบาลอังกฤษที่ทำให้รัฐบาลอังกฤษโกรธมาก ก็คือ การไม่
เสียภาษีเกลือ การที่ท่านมหาตมะคานธีใช้เกลือเป็นเครื่องมือต่อต้านอังกฤษก็เพราะว่า เกลือ
ในอินเดียมีราคาแพง และรัฐบาลอังกฤษก็ผูกขาดการทำเกลือแต่เพียงผู้เดียว ท่านมหาตมะคานธี
อ้างว่าคนจนเดือดร้อน เพราะต้องซื้อเกลือแพง วิธีต่อต้านภาษีเกลือของท่านก็คือ นำประชาชน
ชาวอินเดียเป็นพัน ๆ คนไปทำเกลือใช้เองที่ทะเลคันทรี ผลของการนี้ทำให้ประชาชนไม่ต้องซื้อ

¹ หลุย พิชเซอร์, ส. องครักษ์. **มหาตมะคานธีที่ข้าพเจ้ารู้จัก.** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดอะฟ็อกซ์,
2531), หน้า 123.

เกลือจากรัฐบาลอังกฤษ แกมผู้ที่ไม่ได้ไปทำเกลือก็สามารถซื้อเกลือจากกลุ่มอาสาสมัครชายเกลือของท่านมหาตมะคานธีได้

รัฐบาลอังกฤษโกรธมาก ถือว่าเกลือของท่านมหาตมะคานธีเป็นเกลือเถื่อนเพราะไม่เสียภาษี และขโมยน้ำทะเลมาทำเกลือ จึงให้ทหารชาวซิกข์ไปขัดขวางการทำเกลือของท่าน และก่อนที่จะทำการขัดขวางการทำเกลือ ก็จับท่านมหาตมะคานธีไปขังคุกไว้ก่อน ส่วนฝูงชนที่ทำเกลืออยู่ก็ถูกทหารทุบตีด้วยไม้กระบองหัวล้านข้างแตกไปตาม ๆ กัน แถวหน้าล้มลง แถวหลังก็หนุนขึ้นมาไม่รู้จักหยุดหย่อน ตีได้ตีไป ที่ไม่ถูกตีก็ตักน้ำเค็มมาต้มทำเกลือกันไป ตำรวจก็ทุบตีคนทำเกลืออยู่ห้าวัน ก็หมดกำลังที่จะตี เพราะประชาชนหนุนเนื่องมาไม่ขาดสาย จึงหยุดทำการขัดขวาง ปลอ่ยให้ทำเกลือไปตามสะดวก

การต่อต้านอังกฤษเพื่อขอเอกราชคืน โดยวิธีทำเกลือใช้เองแล้วไม่ยอมเสียภาษีให้รัฐบาลอังกฤษนี้ เป็นแนวทางที่แสดงออกว่า ไม่ต้องการให้คนอังกฤษมาปกครองอินเดียอีกต่อไป แต่เมื่อคนอังกฤษยังต่อต้านขึ้นปกครองอินเดียอยู่ ชาวอินเดียก็จะไม่ยอมให้ความร่วมมือด้วยเป็นต้นว่าไม่เสียภาษีให้รัฐบาลเมื่อรัฐบาลไม่มีเงินใช้ก็ปกครองบ้านเมืองไม่ได้ นี่คือการทวงเอกราชคืนที่สมเหตุสมผลของท่านมหาตมะคานธี

จากการที่ชาวอินเดียลุกขึ้นปลดแอกจากอังกฤษ และอังกฤษทำการปราบปรามอย่างทารุณต่อชาวอินเดียซึ่งทำการประท้วงอย่างสงบนั้น ทำให้ชาวโลกประณามรัฐบาลอังกฤษอย่างรุนแรง โดยเฉพาะการปราบปรามคนทำเกลือ เป็นที่น่าอดสูใจยิ่ง เพราะทหารชาวอินเดีย แต่มีผู้บังคับบัญชาเป็นคนอังกฤษ ทำการตีคนอินเดียด้วยกันเองที่มีแต่มือเปล่า เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้รัฐบาลอังกฤษไม่สบายใจนัก กลัวประเทศอินเดียจะหลุดมือไป ดังนั้น จึงหาทางขัดขวางเต็มที่ วิธีที่ขัดขวางก็คืออยู่เหนี่ยวคนฮินดูกับมุสลิมทะเลาะกัน ชกกัน เลือดนองแผ่นดินอินเดีย วิธีการนี้ทำให้การคืนเอกราชชะงักลง สมความมุ่งหมายของรัฐบาลอังกฤษ ท่านมหาตมะคานธีแก้เกมนี้ด้วยการอดข้าว ท่านประกาศว่าท่านจะอดข้าวจนกว่าคนฮินดูกับมุสลิมจะเลิกทะเลาะ หรือไม่จนกว่าท่านจะตายไป

คนฮินดูกับมุสลิมเมื่อรู้ข่าวท่านมหาตมะคานธีอดข้าวประท้วงก็หันมาปรองดองกัน เหตุที่หันมาปรองดองกันได้ก็เพราะเห็นว่าอินเดียยังไม่ได้รับเอกราช ผู้นำในการขอเอกราช คือ

ท่านมหาตมะคานธีจะตายยังไม่ได้ เพราะถ้าปล่อยให้ท่านตายไปแล้ว จะได้ใครมาเป็นผู้นำประชาชนต่อต้านอังกฤษ เพราะเหตุผลข้อนี้จึงทำให้คนฮินดูกับมุสลิมเลิกละเกาะกัน แล้วก็พากันมาหาท่านบอกว่าเลิกละเกาะกันแล้ว ขอให้ท่านเลิกอดอาหารเสีย เมื่อท่านเห็นว่าคนฮินดูและคนมุสลิมเลิกละเกาะกันแล้ว ท่านก็ยอมกินอาหารเหมือนเดิม

เมื่อคนในชาติมีความสามัคคีกันแล้ว ทางอินเดียก็ทำการขอเอกราชคืนต่ออังกฤษต่อไป อังกฤษก็พยายามดึงไว้โดยแจ้งว่า ถ้ามอบเอกราชให้อินเดียต้องแบ่งออกเป็นสองประเทศ คือ ฮินดูสถานกับปากีสถาน ท่านมหาตมะคานธีไม่ยอม เมื่อไม่ยอมทางรัฐบาลอังกฤษก็ไม่ยอมมอบเอกราชคืนให้ ท่านมหาตมะคานธีพยายามเหนียวรั้งถึงที่สุด เพื่อจะไม่ให้แผ่นดินอินเดียแยกออกเป็นสองประเทศ แต่ผลสุดท้ายท่านต้องยอมแพ้ เพราะถ้าไม่ยอมแยกแผ่นดินอังกฤษก็ไม่ยอมมอบเอกราชให้เหมือนกัน ตกลงเมื่อทางอินเดียยอมปล่อยให้ท้องถิ่นที่มีมุสลิมหนาแน่นแยกตัวไปปกครองตนเองแล้ว ทางรัฐบาลอังกฤษก็มอบเอกราชให้เมื่อปี พ.ศ. 2491 ซึ่งเป็นระยะก่อนที่ประเทศจีนจะทำการปฏิวัติสำเร็จหนึ่งปี

ประเทศอินเดีย ซึ่งตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษมาเป็นร้อยปี ก็ได้รับเอกราชสมเจตจำนงของประชาชน โดยการนำของท่านมหาตมะคานธี แต่ก็เป็นเรื่องน่าเศร้าที่ในขณะที่ประชาชนหลายร้อยล้านคนได้อิสระเสรีภาพ แผ่นดินก็ต้องแยกออกเป็นสองประเทศ คือ ประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน เท่านั้นยังไม่พอเมื่อแยกกันปกครองตามเงื่อนไขของศาสนาได้แล้ว ชาวมุสลิมก็ทำการฆ่าท่านมหาตมะคานธีทิ้งเสีย หลายคนคงอยากรู้ว่าทำไมคนอินเดียนับถือศาสนาอิสลามจึงทำกับท่านมหาตมะคานธีผู้มีคุณูปการต่อประเทศอินเดียและปากีสถานอย่างมหาศาลได้ ความสงสัยนี้ ขอตอบด้วยคำสารภาพของจำเลยที่ทำการปลดชีวิตท่านผู้เป็นบิดาของคนอินเดีย ที่ให้การต่อศาลว่า "ข้าพเจ้าเคยเห็นความโหดร้ายทารุณของการเข่นฆ่ากันในปากีสถานและความกดขี่ต่าง ๆ ดังนั้น จึงเข้าร่วมกับพวกหัวรุนแรง เป็นขบวนการสังหารมหาตมะคานธีเพื่อให้สมแค้น"¹

¹ เรื่องเดิม, หน้า 228.

เมื่อเราได้อ่านประวัติการต่อสู้ เพื่อปลดปล่อยคนจีนของเมาเซตุงเทียบกับประวัติการต่อสู้ของท่านมหาตมะคานธี ผู้นำในการปลดปล่อยอินเดียแล้ว เราจะพบความแตกต่างกันมากมาย กล่าวคือ ในขณะที่เมาเซตุงใช้ความรุนแรงทุกชนิดเพื่อชนะในการปฏิวัติ ส่วนท่านมหาตมะคานธีใช้ธรรมะคือการไม่เบียดเบียนเอาชนะการก่อกบฏเอกราช เมื่อถูกทำการปราบปรามก็ไม่ต่อสู้ เอาความอ่อนน้อมเข้ามาปะทะแทนการต่อสู้

วิธีที่เอาความอ่อนน้อมเข้ามาต่อสู้กับความรุนแรงนี้ ดูเหมือนจะชนะใจคนที่มาปราบปรามได้ดีพอสมควร เพราะเหตุว่าตามธรรมดาคนเราทุกคน เมื่อถูกทำร้ายและเมื่อเราทำร้ายตอบ มันก็จะต้องต่อสู้กันจนกว่าจะยอมกันไปข้างหนึ่ง ซึ่งก็จะสูญเสียทั้งสองฝ่าย แต่ถ้าถูกทำร้ายแล้ว คนถูกทำร้ายไม่ได้ตอบ แม้ที่สุดก็ไม่มีการทำให้เจ็บใจ คนที่ทำการปราบปรามก็คงจะเกิดความอดสูใจไปเอง วิธีการเช่นนี้ก็คือเอาความดีชนะความชั่ว เหมือนที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ควรเอาชนะคนพุดทะเลาะแหวะด้วยการพูดความจริง และเอาชนะคนโกรธด้วยความเมตตา เป็นต้น

หากจะมีคนถามว่า การที่ท่านมหาตมะคานธี ทำการต่อต้านกฎหมายของรัฐบาลอังกฤษนั้น จะถือว่าผิดกฎหมายหรือไม่ ข้อสงสัยนี้ น่าจะตอบว่าไม่ผิดกฎหมายและเมื่อตอบว่าไม่ผิดกฎหมาย ก็ต้องถามย้อนไปบ้างว่า คนต่างชาติที่ไปรุกรานเอาแผ่นดินของคนอื่นแล้วกดขี่คนในประเทศเขาผิดอะไรหรือไม่ เมื่อมองประเด็นนี้แล้ว จะเห็นว่าคนที่ไม่มีมโนธรรมเที่ยวรุกรานชาติเพื่อนบ้านเพื่อหาผลประโยชน์ใส่ตน จัดเป็นคนอันธพาลอยู่แล้ว ดังนั้น การที่คนในชาติที่ถูกรุกราน เขาจะไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายของคนที่ถูกรุกรานชาติอื่น จึงไม่น่าจะผิดกฎหมายเพราะเหตุผลที่กล่าวมานี้

การต่อสู้ของท่านมหาตมะคานธี นอกจากจะใช้ความอ่อนน้อมแล้ว ยังมีคุณธรรมที่เด่นชัดอีกข้อหนึ่ง คือ ความอดทน ท่านมหาตมะคานธีเดินไปทั่วแผ่นดินอินเดีย ซึ่งกว้างขวางมหาศาล เพื่อเรียกร้องประชาชนชาวอินเดียทุกศาสนา ให้ร่วมมือกันต่อต้านอังกฤษด้วยวิธีการที่สงบ ที่น่าแปลกใจก็คือ ตอนที่ท่านเดินนำประชาชนไปยังคันที เพื่อทำเกลือใช้เองนั้น ท่านอายุถึง 61 ปีแล้ว แต่ท่านยังเดินทางด้วยเท้าเป็นระยะทางถึง 241 ไมล์ นี่ต้องมีความอดทนจริง ๆ เพราะถ้าไม่อดทนแล้ว คงจะเดินทางไปไม่ถึงจุดหมายแน่นอน

นอกจากมีความอดทนในการเดินทางแล้ว ท่านยังมีความฉลาดในการระดมพลเป็น กองทัพประชาชน เพื่อไปทำเกลือกัวด้วย เรื่องเป็นอย่างนี้ก็คือเมื่อขณะที่ท่านผ่านเมืองต่าง ๆ ไปทำเกลือกัวนั้น ประชาชนก็ทราบข่าวทั่วกันแล้วว่าท่านจะเดินไปทำเกลือกัวเพื่อต่อต้านอังกฤษ ดังนั้น ทุกคนในเมืองที่ท่านผ่านก็รอคอยอยู่เพื่อสมทบไปกับท่าน และเมื่อท่านผ่านไป แต่ละคนก็ร่วมสมทบ ไปทำเกลือกัว นับเป็นจำนวนนับหมื่นคน นี่คือการวางแผนอันชาญฉลาดของท่าน

ท่านมหาตมะคานธี นอกจากจะมีคุณธรรมด้านอื่น ๆ แล้ว ท่านยังมีความยุติธรรมที่เด่น ชัดอีกข้อหนึ่งด้วย เราจะพบความยุติธรรมในช่วงการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียสอง เรื่อง กล่าวคือ เรื่องแรก ท่านมีความยุติธรรมระหว่างคนในศาสนาฮินดูและคนในศาสนาอิสลาม ใน ประเทศอินเดียนั้น มีชาวฮินดูมากกว่าอิสลามเป็นจำนวนมหาศาล แม้ท่านมหาตมะคานธีเอง ท่าน ก็เป็นฮินดู แต่แม้จะนับถือพระเจ้าของฮินดูแต่บางครั้งท่านก็เข้าข้างคนอิสลาม และคนอิสลามก็ รักท่าน เมื่อคราวที่คนฮินดูกับคนอิสลามทำสงครามกลางเมืองกันที่เมืองกัลกัตตา ท่านบอกชาว ฮินดูให้เลิกทำร้ายคนอิสลาม คนฮินดูก็ยอมเชื่อท่าน แต่ต่อมาไม่นานชาวอิสลามมาฆ่าคนฮินดูตาย คนฮินดูโกรธมาก จึงนำศพของคนฮินดูไปที่บ้านของท่านมหาตมะคานธี พร้อมนำอาวุธไปด้วย แล้ว ถามท่านว่านี่หรือที่ให้คนฮินดูเลิกทำร้ายคนอิสลาม แต่เมื่อคนอิสลามทำร้ายชาวฮินดูจะอย่างไร คนเหล่านั้นพูดด้วยความโกรธ ขณะนั้นชาวอิสลามเห็นว่าท่านอาจจะได้รับอันตรายจากคนฮินดูจึง พากันมายังบ้านของท่าน แล้วช่วยกันอารักขาท่านอย่างดี ที่นี้คือน้ำใจที่ชาวอิสลามมีต่อท่าน

ความยุติธรรมอีกเรื่องหนึ่งที่ท่านได้ทำลงไปทั้งที่ผิดคำสอนในศาสนาฮินดู คือ การ ร่วมกันร่วมนอนกับคนวรรณะจัณฑาล ศาสนาฮินดูถือว่าคนวรรณะจัณฑาลเป็นวรรณะต่ำ เป็นวรรณะ ที่สร้างความเป็นอับมงคลให้แก่ผู้ได้สัมผัส แม้แต่เงาของคนจัณฑาลถ้าทับผู้ใด ก็ถือว่าผู้นั้น เป็น อับมงคล ดังนั้น คนฮินดูทุกคนจึงไม่มีใครคบกับคนวรรณะนี้ บัญญัติทางศาสนาห้ามรับของกินจาก คนวรรณะนี้ แต่ท่านมหาตมะคานธีไม่ยอมปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาฮินดูในข้อนี้ ท่านกลับถือว่า ทุกคนมีศักดิ์ศรีเหมือนกัน เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ ความยุติธรรมของท่านในเรื่องนี้ เกิด ขาดมาก เพราะแสดงถึงว่าท่านยอมทิ้งคำสอนที่ผิดของศาสนา แล้วยอมรับเอาคนวรรณะจัณฑาล เข้ามาเป็นพวกของท่าน

นี่คือ อหิงสาธรรม ที่เป็นแนวทางแก้ปัญหาคติขี้ข่มเหงของชาวอังกฤษที่ได้ทำต่อ

ชาวอินเดีย นับเป็นแนวทางที่แปลกประหลาดที่ไม่มีใครทำ แต่ท่านก็ทำสำเร็จ โดยให้ชาวอินเดียทุกคนได้มีอิสรภาพเสรี อย่างเช่นที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้

3.3 ระบบการปกครองของพระพุทธเจ้า

เมื่อเราเจาะจากปัจจุบัน ไปสู่อุดมคติในแผ่นดินของอินเดีย เราจะพบความยิ่งใหญ่ของมหาตมะคานธีในการแก้ปัญหาทางการเมืองในยุคปัจจุบัน และพบความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าในสมัยอดีตที่ทรงวางหลักธรรมเพื่อแนวทางต่าง ๆ ไว้มากมาย โดยเฉพาะหลักธรรมในการแก้ปัญหาการปกครองบ้านเมือง มหาตมะคานธีนอกจากจะเป็นที่ยอมรับกันในประเทศอินเดียแล้ว ทั่วโลกยังยอมรับนับถืออีกด้วย พระพุทธเจ้าก็เช่นกัน ทรงเป็นที่ยอมรับของประชาชนชาวอินเดียสมัยโบราณแล้ว ชาวโลกก็ยอมรับนับถือกราบไหว้กันทั่วโลกจนถึงทุกวันนี้อีกด้วย

การปกครองเป็นวิธีการแบบหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองประชาชน ทั้งนี้ ก็ด้วยว่าประชาชนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ๆ นั้นย่อมมีนิสัยไม่เหมือนกันบางคนทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ตน และประชาชนโดยส่วนรวม แต่บางคนทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนโดยส่วนรวม ถ้าไม่มีผู้ปกครองคอยทำการดูแลให้โทษ ก็จะสร้างความเดือดร้อนให้คนอื่น ด้วยเหตุนี้ สังคมแต่ละสังคมจึงได้สร้างผู้ปกครองขึ้นมา เพื่อประโยชน์ดังกล่าว

ในประวัติศาสตร์หรือในพงศาวดารของชาติต่าง ๆ มักจะมีการอ้างถึงผู้ปกครองบ้านเมืองเกี่ยวกับเทวดาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เพื่อจะยกย่องผู้ปกครองให้มีอภิสิทธิ์ยิ่งใหญ่ นั่นเอง แต่ในคัมภีร์พุทธศาสนากล่าวถึงการสถาปนาผู้ปกครองบ้านเมือง ครั้งแรกของโลกด้วยวิธีการคัดเลือกบุคคลที่มีรูปสวยงาม มีสง่าผ่าเผยกว่าคนอื่น ๆ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า¹ "ในสมัยที่มนุษย์ผ่านวิวัฒนาการมาถึงยุคที่มีข้าวสาลีเป็นอาหาร (ก่อนหน้านี้มี ง้วนดิน กะบิดิน เป็นต้น เป็นอาหาร) ในยุคนั้นมนุษย์เหล่านั้นยังไม่มี การปกครองเป็นระบบ มีความเป็นอยู่อย่างต่างคนต่างอยู่ ในยุคดังกล่าวนี้ มนุษย์ยังไม่ต้องทำเกษตรกรรมเลี้ยงชีพ เพราะบนแผ่นดินทั่วไปมีข้าวสาลี

¹พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, 2525), เล่ม 11, หน้า 70-71.

งอกอยู่ตารดาษ ใครทิวขึ้นมาก็ไปเกี่ยวข้าวสาละมาซ่อมแล้วหุงกิน การที่ต่างคนต่างไปเกี่ยวข้าวสาละมาบริโภคโดยเสรีเช่นนี้ น่าจะทำให้เกิดการแย่งกัน ดังนั้น มนุษย์เหล่านั้นจึงมาตกลงกันว่าพวกเราควรแบ่งเขตข้าวสาละเป็นเขต ๆ เขตไหนเป็นของใคร คนนั้นก็มาเกี่ยวข้าวสาละในเขตของตนไปบริโภค เมื่อตกลงแบ่งเขตข้าวสาละกันแล้ว ส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติไปตามกติกาที่ตกลงกันเมื่อเป็นเช่นนี้ความสงบร่มเย็นก็มีอยู่ทั่วไป โดยมีต้องมีผู้ปกครองแต่อย่างใด ท่านว่าในสมัยนั้นมนุษย์มิได้ประพฤตชั่วแต่อย่างใดเลย

กาลนานมา มีคนโงกอยู่คนหนึ่ง มีความคิดชั่วขึ้นว่า ถ้าเราเกี่ยวข้าวสาละของเราอยู่อย่างนี้ ข้าวของเราก็จะหมดสิ้นไป อย่างกระนั้นเลย เราแอบไปเกี่ยวข้าวสาละของคนอื่นจะดีกว่าแล้วเขาก็แอบไปเกี่ยวข้าวสาละของคนอื่น ทำอยู่อย่างนั้นจนคนอื่นจับได้ เมื่อถูกจับได้ครั้งแรกก็ถูกตักเตือน ต่อมาครั้งที่ 2 ขึ้นทำลงไปอีก ถูกจับได้อีก ครั้งที่ 3 ก็แอบไปเกี่ยวข้าวสาละของคนอื่นอีกแล้วก็ถูกจับได้อีก คราวนี้มนุษย์อื่นพากันโกรธที่คนชั่วคนนี้ประพฤตชั่ว ทั้งที่ไม่มีการทำมาก่อน เพราะความโกรธจึงรวมทำร้ายคนผู้นั้น กล่าวคือ บางคนตบด้วยฝ่ามือ บางคนขว้างปาด้วยก้อนดิน บางคนตีด้วยท่อนไม้

ความชั่วร้ายที่ไม่เคยมีมาเลยก็เริ่มมีปรากฏขึ้น เพราะเหตุของคนชั่วคนนี้ มนุษย์ที่เห็นเหตุการณ์ในครั้งนั้น ได้ปรึกษาหารือกันว่า ตั้งแต่เราเกิดมาบนโลกนี้ พวกเรายังไม่เคยพบความชั่วปรากฏมีแต่อย่างใดเลย แต่บัดนี้พวกเราเห็นความชั่วหลายอย่างได้เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ การลักขโมยแต่ก่อนไม่เคยมี เดียวนี้มีขึ้นแล้ว การตีเตียนกัน แต่ก่อนไม่เคยมี เดียวนี้มีขึ้นแล้ว การพูดโกหกกัน แต่ก่อนไม่เคยมี เดียวนี้ได้มีแล้ว การทำร้ายกัน แต่ก่อนไม่เคยมี เดียวนี้มีขึ้นแล้ว หากเราปล่อยให้เป็นไปอย่างนี้ ต่อไปความชั่วร้ายต่าง ๆ อาจจะมีเกิดขึ้นอีก ทางที่ดีพวกเราควรตั้งใครสักคนหนึ่งขึ้นมาเป็นผู้ปกครองดูแลนาข้าวสาละ และให้ผู้นั้นเป็นผู้ว่ากล่าวตักเตือนคนผู้ที่ไม่อยู่ในกติกาของชุมชน คนไหนละเมิดกติกาจนถึงต้องลงโทษก็ให้ผู้ปกครองลงโทษ คนไหนละเมิดกติกาเบา ๆ ก็ให้ผู้ปกครองนั้นตักเตือนภาคทัณฑ์ สำหรับความเป็นอยู่ของผู้ปกครองนั้น พวกเราก็แบ่งข้าวสาละที่เราเก็บเกี่ยวแล้วมอบให้เป็นส่วยสาอากร ทุกคนก็เห็นด้วยกับมติที่ปรึกษาหารือกันนั้น

เมื่อได้ตกลงใจกันแน่นอนแล้ว มนุษย์เหล่านั้นก็พากันคัดเลือกบุรุษที่มีรูปร่างสวยงาม ผิวพรรณผ่องใส หน้าตามีสว่างราศี เป็นหน้าเกรงขามของผู้พบเห็นให้เป็นหัวหน้าผู้ปกครอง ในสมัยนั้น

มนุษย์เรียกหัวหน้าผู้ปกครองว่า "มหาสมมติ" แปลว่าผู้ที่ประชาชนลงมติสถาปนาให้เป็นหัวหน้าอีกนามหนึ่ง พวกเขาริเรียกว่า "ชัตติยะ" แปลว่า ผู้ปกครองดูแล และอีกนามหนึ่ง พวกเขาริเรียกว่า "ราชา" แปลว่า "ผู้สร้างความสุขความยินดีให้ผู้อื่น"

จากวัตถุประสงค์ดั้งเดิมในการสร้างระบบการปกครองสมัยเริ่มแรก เราจะเห็นว่า เขาสร้างผู้ปกครองชุมชนขึ้นมา เพราะเหตุ 2 ประการ คือ ให้มีหน้าที่ดูแลชาวสาละ ก่อตั้งคือให้มีอำนาจว่าใครต้องการนาข้าวสาละเท่าไร ชัตติยะจะเป็นผู้อนุญาตให้ หรือใครแอบไปเก็บเกี่ยวข้าวสาละของคนอื่น ชัตติยะจะเป็นผู้จับกุมผู้นั้นมาลงโทษ และเพราะเหตุที่เมื่อชัตติยะได้ทำหน้าที่ปกครองดูแลชาวสาละด้วยดีแล้ว ก็จะสามารถให้ได้รับบรรลุวัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 คือ สร้างความสุข ความยินดีให้กับผู้อยู่ใต้ปกครอง นี่คือ วัตถุประสงค์เริ่มแรกของการสร้างระบบการปกครองของชุมชนโบราณ

เมืองไทยเราเป็นเมืองที่นับถือพระพุทธศาสนา จึงได้รับรู้ประวัติกำเนิดระบบการปกครองตามที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเมืองไทยเราก็ให้สมัญญาหัวหน้าผู้ปกครองของเราว่า "สมมติราชา" เหมือนที่มนุษย์สมัยเริ่มแรกเขาเรียกหัวหน้าของเขาว่า "มหาสมมติ" และเราก็ถวายพระนามให้หัวหน้าผู้ปกครองของเราว่า "พระเจ้าแผ่นดิน" หรือ "พระมหากษัตริย์" เพราะทำหน้าที่อย่างเดียวกับหน้าที่ชัตติยะของมนุษย์สมัยโบราณ กล่าวคือ หน้าที่ปกครองแผ่นดินหรือเป็นเจ้าของแผ่นดิน เวลาผู้อยู่ใต้ปกครองต้องการแผ่นดินทำมาหากิน พระเจ้าแผ่นดินก็จะอนุญาตให้ตามความประสงค์ ความจริงคำว่า "พระเจ้าแผ่นดิน" นั้น มีความหมายตรงกันกับ "พระมหากษัตริย์" เพราะคำว่า "กษัตริย์" มาจากคำว่าชัตติยะ และคำว่าชัตติยะก็แปลว่า ผู้ปกครองดูแล ซึ่งคำว่านา ก็คือ แผ่นดินนั่นเอง นอกจากเราจะถวายพระนามหัวหน้าผู้ปกครองของเราว่า "พระมหากษัตริย์" อย่างมนุษย์สมัยโบราณแล้ว เรายังได้ถวายพระนามผู้ปกครองของเราว่า "ราชา" เหมือนมนุษย์ในสมัยโบราณอีกด้วย ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าหัวหน้าของเราพระองค์สร้างความร่วมมือเป็นสุขให้กับประชาชนสมเจตจำนงของคนสมัยโบราณที่เขาคิดราชาขึ้นมา ดังนั้น พวกเราจึงเรียกผู้ปกครองของเราว่าราชา

ประวัติการปกครองสมัยเริ่มแรก ตามที่ได้กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ใน

การสร้างระบอบปกครองนั้น ก็เพื่อบำบัดทุกข์อันอาจจะเกิดขึ้น เพราะการแย่งกันทำมาหากิน ดังที่ปรากฏในประวัติว่า สร้างตำแหน่ง **ชัตติยะ** ขึ้นมา เพื่อกำจัดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นเพราะ การแย่งอาหารมาบริโภค และวัตถุประสงค์ในการสร้างระบอบการปกครองอีกประการหนึ่ง คือ สร้างสันติสุขให้กับชุมชน ดังที่ปรากฏในประวัติว่า หัวหน้าผู้ปกครองได้นามว่า **"ราชา"** เพราะ มีหน้าที่สร้างความสงบสุขให้กับชุมชน ตามที่กล่าวมานี้ เราจะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของระบอบ ปกครองได้ถูกรักษาสืบทอดเจตนาธรรมณ์มาตลอดตั้งแต่ยุคเริ่มแรกจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน

การปกครองที่มนุษย์สร้างระบบกันขึ้นมานั้น บางระบบก็สร้างความร่วมมือให้กับประ- ชาชน บางระบบก็ทำความเดือดร้อนให้ประชาชน ทั้งนี้ ก็เพราะว่าผู้สร้างระบบส่วนใหญ่มีความ คิดเพียงคนธรรมดา แกรมมีผลประโยชน์ของตนเข้าไปพัวพันอยู่ด้วย ดังนั้น ความคิดเรื่องการ ปกครองจึงไม่พ้นความเห็นแก่ตนเป็นหลัก ประเทศไทยเรานับถือพระพุทธศาสนามานานแล้ว แต่ จะมีใครสักกี่คนที่จะทราบว่า พระพุทธเจ้าแสดงวิธีการปกครองไว้ แต่คนไทยสมัยโบราณรู้เรื่อง การปกครองที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ทั้งนี้ เพราะเรา ในสมัยโบราณคนไทยเราเรียนหนังสือในวัด และตำราที่พระสงฆ์นำมาสอนลูกศิษย์ก็คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก พระเจ้า แผ่นดินสมัยก่อนแทบทุกพระองค์คงได้ศึกษาหลักการปกครองมาทุกพระองค์ เพราะปรากฏว่ามี การนำหลักธรรมของพระเจ้าแผ่นดินที่พระพุทธเจ้าประทานไว้มาปฏิบัติ เช่น ทศพิธราชธรรม จักกวัตติ และราชสังคหวัตถุ การปรากฏของธรรมของนักปกครองเหล่านี้ แสดงว่าท่านเหล่านั้น รู้จักหลักธรรมของผู้ปกครองอย่างดี แต่ปัจจุบันนี้ ความรู้ในพุทธศาสนามิได้มีใครสนใจอีก หลักการ ปกครองที่ดีจึงถูกละเลยไป เพียงรู้จักหลักธรรมแต่ชื่อเท่านั้น แต่ไม่มีการปฏิบัติ เพื่อให้คนรุ่นนี้ ได้รู้จักหลักการปกครองในพระพุทธศาสนาและเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักการปกครอง จึงเสนอหลักการปกครองของพระพุทธเจ้ามาศึกษากันต่อไป

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เรียกการปกครองว่า **อธิปไตย** คำว่า อธิปไตย หมาย ถึง การปกครอง แต่คนไทยเราเปลี่ยนคำว่า อธิปไตย เป็น อธิปไตย และแปลคำอธิปไตย ว่า ความเป็นใหญ่ การแปลอย่างนี้ไม่ถูกต้องตามศัพท์ เพราะตามความหมายของศัพท์ท่านแปลว่า **การคุ้มครองที่ยิ่งใหญ่** รากศัพท์มาจาก อธิ + ปา + ติ คำว่า อธิ แปลว่า ยิ่งใหญ่ ปา แปลว่า

คุ้มครอง ติ เป็น ปัจจัย มีความหมายเพียงให้ศัพท์นี้เป็นนาม เมื่อรวมกันแล้ว จึงได้ศัพท์ว่า อธิปไตย แล้วแผลงมาเป็น อธิปไตยยะ หรืออธิปไตย แผลงตามตัวว่า **การคุ้มครองที่ยิ่งใหญ่** หรือ เราจะแปลให้คุ้นหูคนไทยด้วยกัน ก็จะแปลได้ว่า **การปกครองที่ยิ่งใหญ่** การปกครองที่ยิ่งใหญ่คืออะไร คำถามนี้เราสามารถตอบได้ 2 แนวทางคือ

1. การปกครองที่มีอาณาบริเวณกว้างขวางมีคนมาก
2. การปกครองที่จะดำเนินให้เป็นไปตามจุดหมายนั้นยากอย่างยิ่ง

การปกครองที่มีอาณาบริเวณกว้างขวางและมีคนมาก การปกครองที่เรากำลังกล่าวถึงนี้ หมายถึง การปกครองระดับประเทศ ซึ่งการปกครองระดับดังกล่าวนี้ จะต้องมีส่วนที่กว้างขวางเหมือนอย่างพื้นที่ปกครองของประเทศไทยมีปริมาณถึง 223 ล้านไร่ ก็พื้นที่กว้างขวางขนาดนี้เป็นของแน่นอนที่ต้องมีทรัพยากรสมบัติบนแผ่นดิน ที่ผู้ปกครองต้องดูแลรักษา ก็ทรัพยากรบนแผ่นดินที่ผู้คุ้มครองต้องดูแลรักษานั้นมีมากมาย เช่น ต้องดูแลรักษาคนบนแผ่นดิน ต้องจัดการให้ทุกคนได้รับแผ่นดินสำหรับอยู่ และทำกินอย่างยุติธรรม ต้องดูแล และแจกจ่ายแร่ธาตุพร้อมป่าไม้ให้ประชาชนอย่างยุติธรรม ต้องดูแลและแจกจ่ายทรัพยากรในน้ำทั่วประเทศให้ประชาชนอย่างยุติธรรม ต้องมีการรักษาพื้นแผ่นดินที่มีอยู่แล้วนี้ให้คงอยู่ มิให้ประเทศอื่นมาแย่งเอาไป ภาระตามที่กล่าวมานี้มีอยู่ที่อาณาบริเวณประเทศไทย เมื่อมีภาระมากมายอย่างนี้ท่านจึงเรียกรวมการคุ้มครองระดับนี้ว่า **การคุ้มครองที่ยิ่งใหญ่**

การปกครองที่จะดำเนินให้เป็นไปตามจุดหมายนั้นยากอย่างยิ่ง การปกครองไม่ว่าระดับไหน ล้วนมีจุดหมายอยู่ที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน เมื่อต้องปกครองผู้คนทั้งประเทศเช่นนี้ การที่จะทำให้ผู้คนทุกคนปราศจากทุกข์ มีแต่ความร่มเย็นเป็นสุขอย่างทั่วหน้านั้น คงเป็นไปได้ยากเหลือเกินที่เป็นไปได้ยากนั้นก็เพราะเหตุ 2 ประการ คือ ดูแลไม่ทั่วถึง และมีความลำเอียงในการปกครองที่ดูแลไม่ทั่วถึง ก็เพราะมีคนที่ต้องดูแลมากมาย เมื่อคนมากมายเช่นนี้ จึงทำให้ผู้ปกครองมองไม่เห็นคนที่ถูกรังแก คนที่ถูกข่มเหง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้การปกครองไม่บรรลุจุดหมายของการปกครอง ส่วนที่ว่ามี ความลำเอียงในการปกครอง ก็เพราะว่าในบางกรณีผู้ปกครองมองเห็นอยู่ ว่า ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองของตนถูกรังแก แต่ก็ไม่ช่วยเหลื่ออะไร เพราะว่าคนที่รังแกนั้นเป็นเพื่อน

ของตัวหรือไม่ก็เป็นญาติของตัว เมื่อผู้ปกครองมีความลำเอียงเช่นนี้ จึงเป็นการยากเหลือเกินที่จะปกครองประชาชนให้มีความร่มเย็นเป็นสุข

ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากว่าผู้ปกครองใดสามารถปกครองแผ่นดินที่กว้างขวางขนาดนี้ และที่ยากเหลือเกินขนาดนี้ ให้ประสบความสำเร็จได้ คือ ให้ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุขได้ การปกครองนั้นท่านเรียกว่า การปกครองที่ยิ่งใหญ่

ก็การปกครองที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ 3 ระบบ คือ

1. การปกครองระบบอัตตาทิปไตย
2. การปกครองระบบโลกาทิปไตย
3. การปกครองระบบธัมมาทิปไตย

การปกครองระบบอัตตาทิปไตย

การปกครองระบบนี้ในปัจจุบัน เรียกว่า ระบบเผด็จการ ในสมัยก่อนคนไทยเราเรียกระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การปกครองระบบนี้พระราชามีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองแผ่นดิน แนวโน้มในการปกครองระบบนี้มีท่วงนำไปสู่ผลสองอย่าง คือ นำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน เพราะพระราชปกครองโดยอธรรม และนำความผาสุกมาสู่ประชาชน เพราะพระราชามีอำนาจเด็ดขาดในการที่จะดำเนินการเพื่อความผาสุกของประชาชน

การที่พูดว่าการปกครองระบบนี้นำไปสู่ผลสองอย่าง ก็เพราะว่า การปกครองที่ผู้ใช้อำนาจตัดสินเพียงคนเดียว ง่ายที่ผู้ใช้อำนาจจะรีดนาทาเร้นประชาราษฎร์ กอบโกยสมบัติเพื่อบำเรอตนเองและญาติพี่น้อง และในทำนองเดียวกันมันก็ง่ายเหมือนกันที่การปกครองระบบนี้จะดำเนินการปกครองที่เป็นประโยชน์ต่อมหาชน เพราะถ้ามีอำนาจเด็ดขาดแล้ว เมื่อเห็นว่าการดำเนินการอย่างนี้มีประโยชน์ต่อมหาชน ก็จะดำเนินการทันทีโดยไม่ฟังเสียงคนอื่น เพราะถ้าฟังคนอื่น บางทีคนที่อยู่รอบข้างผู้ใช้อำนาจเมื่อเห็นว่าการดำเนินการปกครองอย่างนี้จะทำให้ตนเสียผลประโยชน์ จึงคัดค้าน ธรรมดาคณคัตค้านก็มักจะอ้างเหตุผลได้สารพัด เพื่อให้คำพูดของตนมีน้ำหนัก เมื่อผู้ใช้อำนาจจวนต่อเสียงส่วนใหญ่ ก็ดำเนินการไม่ได้เมื่อดำเนินการไม่ได้ ประโยชน์

ที่จะตกอยู่กับมหาชนจึงไม่เกิดขึ้นมา แต่เมื่อการปกครองที่มีอำนาจเด็ดขาดแล้วไม่จำเป็นต้องฟังคนอื่น เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อมหาชนแล้ว ก็ดำเนินการได้ทันที ผลประโยชน์ก็จะตกอยู่กับมหาชน

เราอาจจะยก เหตุการณ์ตอนรัชกาลที่ 5 เลิกทาสมาเป็นตัวอย่างในประเด็นนี้ก็ได้ ถ้า ร. 5 ทรงฟังความคิดเห็นของคนอื่น แน่نونพระองค์จะเลิกทาสไม่ได้เพราะขุนนางที่รับใช้ต่างพระเนตรพระกรรณ ต่างก็มีทาสกันทั้งนั้น ดังนั้น เมื่อพระองค์คิดจะเลิกระบบการมีทาสแล้วประชุมขุนนางเพื่อขอฟังความเห็น และทรงอนุญาตให้ขุนนางแสดงความคิดเห็นได้อิสระแล้ว ก็เป็นการแน่ว่าขุนนางส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยในการเลิกทาส แต่ที่เหตุการณ์นี้ได้เป็นเช่นนี้ ก็เพราะพระองค์มีอำนาจในการดำเนินการอย่างเด็ดขาด และพระองค์ก็ดำเนินการไปตามแผนของพระองค์ โดยมีคำนึงถึงความคิดเห็นของคนอื่น แต่จะว่าพระองค์มิได้คำนึงถึงความคิดเห็นของคนอื่นเสียทีเดียวก็ได้ เพราะว่าในการดำเนินการเลิกทาสนั้น พระองค์มิได้ดำเนินการอย่างสวบสواب แต่ค่อยผ่อนปรน ค่อยเห็นไป ทั้งนี้ ก็ด้วยหวังว่าจะได้ไม่เกิดปฏิกริยามากมายนัก แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิมีขุนนางบางคนสมัยนั้น ไม่ปฏิบัติตามพระราชโองการ โดยไม่ยอมให้ทาสของตนพ้นจากความเป็นทาส

ตามที่กล่าวมานี้ คือ ความหมายของคำพูดที่ว่า การปกครองที่มีอำนาจเด็ดขาดมักนำไปสู่การดำเนินที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนได้ง่ายเหมือนกัน ถ้าผู้นั้นมีคุณธรรม

การปกครองระบบโลกาธิปไตย

การปกครองระบอบนี้ เมืองไทยเราเรียกว่า ประชาธิปไตย การที่ท่านผู้รู้ท่านปัญญาธิศัพท์ขึ้นใหม่ว่าประชาธิปไตยก็คงจะเนื่องมาจากจินตนาการว่า ในความรู้สึกรู้สึกของคนไทย คำว่าโลก หมายถึง โลกที่เราอาศัยอยู่นี้ ถ้าเกิดใช้คำว่า โลกาธิปไตยเข้าจริง ๆ แล้ว จะต้องมีความหมายว่าการปกครองที่ยึดถือความเห็นของชาวโลกเป็นหลัก เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกดังกล่าวเสีย ท่านจึงบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่ว่า ประชาธิปไตย โดยเอาคำว่า ประชา มาแทนคำว่า โลก ความจริง คำว่าโลกในที่นี้ไม่ได้หมายถึงโลกที่เราอาศัยอยู่ แต่หมายถึงคนหรือสัตว์อื่น ดังที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์อริธานปิเปทีปิกาวาชื่อของสัตว์มีหลายชื่อ เช่น ปาณี ชนตุ ปชา และโลก เป็นต้น ช้อยินยัน

ที่จะเห็นได้อีกประการหนึ่งคือ ทุกวันนี้ประเทศอินเดียที่เป็นเจ้าของภาษามคธ เขาเรียก สภา-
ผู้แทนราษฎรของเขาว่าโลกสภา โดยความหมายก็คือ สภาของคนทั่วไปนั่นเอง

การปกครองที่เรียกว่า โลกาธิปไตย มีตัวอย่างให้เห็นในสมัยพุทธกาล เช่น การ
ปกครองของแคว้นวัชชี และการปกครองของแคว้นมัลละ แคว้นวัชชีมีเมืองหลวงชื่อ เวสาลี รัฐ
นี้มีตระกูล ลิจฉวี เป็นผู้ปกครอง ก็ระบอบการปกครองของตระกูลลิจฉวี ใช้ระบบหมุนเวียนกัน
เป็นพระราชา เวลานั้นตระกูลลิจฉวีสาขานั้นเป็นพระมหากษัตริย์ ต่อมาก็ตระกูลลิจฉวีสาขานั้นเป็น
พระมหากษัตริย์แทน หมุนเวียนกันไปอย่างนี้ สำหรับการบริหารราชการบ้านเมือง ตระกูลลิจฉวี
ทุกตระกูลต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือกัน พระมหากษัตริย์องค์เดียวตัดสินพระทัยไม่ได้
ถ้าขึ้นทำก็ถือว่าผิดประเพณีการปกครองรูปแบบนี้ เป็นรูปแบบที่เรียกว่าการปกครองโลกาธิปไตย
คือปรึกษาหารือกันก่อน ส่วนใหญ่จะเอาอย่างไร แล้วจึงดำเนินไปตามมติของที่ประชุมนั้น

ลักษณะการปกครองระบอบของลิจฉวีนั้น ถ้าจะนำไปเปรียบเทียบกับแคว้นมคธแล้ว
จะเห็นความแตกต่างกันไกล กล่าวคือ พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าแผ่นดินมคธมีอำนาจสิทธิ์ขาด
ในการปกครองรัฐ พระองค์จะดำเนินการปกครองไปอย่างไร ก็จะมีราชโองการให้ดำเนินไป
ตามนั้น ส่วนของเจ้าลิจฉวีจะดำเนินการอะไรไป จะต้องเรียกตระกูลลิจฉวีทั้งหมด (คงจะ
เฉพาะหัวหน้าครอบครัว) มาประชุมปรึกษาหารือกันก่อน ถ้าที่ประชุมเห็นด้วยจึงจะดำเนินการได้

ส่วนระบบการปกครองของรัฐมัลละ ก็เป็นเช่นเดียวกับรัฐเวสาลี รัฐมัลละมีเมืองหลวง
ชื่อ กุสินารา ตระกูลที่ปกครองรัฐบาวา มีชื่อว่า วาสฏฐะหรือมัลละ ตระกูลนี้หมุนเวียนเปลี่ยนกัน
ปกครองเป็นวาระ ๆ ยังกันไม่พบว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์มีวาระตลอดอายุหรือมีวาระ
เป็นจำนวนปี ซึ่งจะต้องค้นหากันต่อไป แต่ที่แน่นอนก็คือ กษัตริย์ที่ครองกรุงกุสินารายู่เมื่อหมด
วาระของตนแล้ว ตนหาสิทธิที่จะมอบการปกครองให้ลูกหลานของตนได้ไม่ วาระการปกครอง
จะต้องเป็นของเจ้ามัลละองค์ต่อไป ซึ่งเป็นลำดับที่กำหนดไว้แล้วตามกฎหมายเพียงบาล

อาจจะมีคนสงสัยว่าเจ้ามัลละองค์ที่ยังไม่ถึงวาระการเป็นกษัตริย์จะมีอาชีพทำอะไร
ในอรรถกถามหาปรินิพพานสูตร ท่านกล่าวว่า เจ้ามัลละทั้งหลายที่ยังไม่ถึงวาระการปกครอง
บ้านเมืองส่วนใหญ่จะยึดอาชีพเป็นพ่อค้า หาทรัพย์สินเงินทอง ตลอดเวลาที่ประกอบอาชีพส่วนตัวนี้
เจ้ามัลละมีอาวุโสสูงของตระกูล จะดูแลความประพฤติกองเจ้ามัลละองค์ต่อไปที่มีสิทธิในราชสมบัติ

ถ้าเกิดว่าเจ้ามัลละองค์ที่จะได้วาระเป็นกษัตริย์ต่อไป มีความประพฤติไม่เหมาะสม ทางตระกูลมัลละก็จะตัดสิทธิ์ในการครองราชย์ของเจ้ามัลละองค์นั้นเสีย กฎข้อนี้เป็นเหมือนกฎของเจ้าลิจฉวีแห่งนครเวสาลี สำหรับสถานที่ประชุมราชการบ้านเมืองของแคว้นวัชชี และมัลละมีชื่อเหมือนกันคือ สันธราคาร แปลว่า เรือนประชุม หลักฐานข้อนี้มีปรากฏอยู่ในมหาปรินิพพานสูตร โดยสรุปว่าเมื่อคราวที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปถึงสาละวันนันทยาน เมืองกุสินารา เพื่อพระประสงค์จะมาปรินิพพาน ณ เมืองกุสินารานั้น เมื่อพระอานนท์ได้จัดแจงเตียงปรินิพพานถวายพระพุทธองค์แล้ว พระองค์ก็สำเร็จสหัสยามาสน์ คือ นอนตะแคงขวา โดยตั้งพระทัยว่าจะไม่ลุกขึ้นอีกต่อไป หลังจากนั้นพระพุทธองค์ก็ส่งพระอานนท์ไปแจ้งข่าวการปรินิพพานของพระองค์ให้เจ้ามัลละทราบ พระอานนท์ได้ไปยังสันธราคาร ในขณะที่เจ้ามัลละทั้งหลายกำลังประชุมกรณียกิจบางอย่างอยู่ พอฟังข่าวว่าพระพุทธองค์จะมาปรินิพพานในเขตนครของตน และจะปรินิพพานในคืนนี้ เจ้ามัลละทั้งหลายที่กำลังประชุมอยู่ก็ยุติการประชุมราชการบ้านเมือง หันมากอดคอกันร้องไห้ด้วยความอาลัยอาวรณ์ จากนั้นเจ้ามัลละทั้งหลายหรือชนชาววาสิฏฐะทุกตระกูลก็พากันมาเฝ้าพระพุทธองค์ ณ ป่าสาละวัน

เมื่อดูหลักฐานในเรื่องนี้แล้ว เราจะเห็นว่า เจ้ามัลละได้สร้างสภาพสำหรับเป็นสถานที่ประชุมราชการบ้านเมืองของตนเป็นเอกเทศต่างหากจากบ้านที่เป็นที่อยู่อาศัย หากเราถือว่าการสร้างสถานที่ทำการรัฐบาลเป็นเครื่องวัดการพัฒนาทางการเมืองแล้ว เราจะเห็นว่าแคว้นวัชชีและแคว้นมัลละได้พัฒนาการเมืองมานานแล้วก่อนนครรัฐเอเธนส์ด้วยซ้ำ นักรัฐศาสตร์ทั่วไปมักจะคิดว่าจุดเริ่มแรกของการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นคือ นครรัฐเอเธนส์ของกรีก เมื่อสืบประวัติการเริ่มต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของแคว้นวัชชีและแคว้นมัลละ กับนครรัฐเอเธนส์แล้วจะพบว่าแคว้นวัชชีและมัลละเริ่มต้นมาก่อน โดยจุดเริ่มต้นประชาธิปไตยของเอเธนส์เริ่มเมื่อก่อนคริสตกาล 500 ปี เมื่อเทียบกับพุทธศักราชแล้ว จะตกประมาณหลังพุทธปรินิพพาน 43 ปี ส่วนวัชชีและมัลละ ได้ใช้ระบบนี้มาก่อนพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น จึงเรียกได้ว่าทั้งสองรัฐนี้ปกครองโดยสภามาก่อน แต่ความเป็นประชาธิปไตยของแคว้นวัชชีและมัลละฝ่ายหนึ่ง กับเอเธนส์ฝ่ายหนึ่งนั้น ต้องยอมรับว่าของเอเธนส์มีลักษณะเปิดกว้างมากกว่าวัชชี เพราะแคว้นวัชชีกับมัลละนั้น มีวาระการปกครองหมุนเวียนอยู่เฉพาะในหมู่ตระกูลของลิจฉวี กับตระกูลวาสิฏฐะ หรือมัลละ

เท่านั้น ส่วนเอเธนส์ได้ยินยอมให้ตระกูลคนยากจนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองด้วย

มีความแปลกอยู่อีกอย่างหนึ่งในระบอบการปกครองของแคว้นมัลละ กล่าวคือ แคว้นนี้
ได้แบ่งออกเป็นสองรัฐ มัลละรัฐหนึ่ง มีนครปาวา เป็นเมืองหลวง ส่วนมัลละรัฐอีกส่วนหนึ่ง มีกรุง
กุสินารา เป็นเมืองหลวง ลักษณะการปกครองแบบนี้ไม่ค่อยจะพบที่ไหน ต่อมาเมื่อประเทศสหรัฐอเมริกา
อเมริกาเกิดขึ้น และใช้ระบบการปกครองแบบรัฐแต่ละรัฐมีอำนาจปกครองตนเอง แต่การต่าง-
ประเทศการค้าและการทหารขึ้นอยู่กับรัฐบาลกลาง ลักษณะการปกครองของสหรัฐนี้ นักปราชญ์
เมืองไทยสมัยก่อนท่านเห็นว่า มีการปกครองแบบมัลละรัฐของตระกูลวาสิฏฐะ ดังนั้น ท่านจึง
บัญญัติศัพท์เรียกรัฐแต่ละรัฐของอเมริกาว่า มลรัฐ เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย หรือมลรัฐฮาวาย
เป็นต้น ทั้งนี้ โดยเอาชื่อของแคว้นมัลละมานำหน้า เพื่อให้รู้ว่ารัฐในอเมริกาเหล่านี้มีการปกครอง
แบบมัลละกษัตริย์ในสมัยพุทธกาล

การปกครองระบอบนี้ เรียกกันสั้น ๆ ว่า การปกครองแบบรัฐสภา ส่วนสภาจะกอปร
ไปด้วยใครมาจากไหนนั้น จะต้องพูดกันอีกครั้งหนึ่ง ในขั้นตอนนี้ขอพูดเรื่องการปกครองระบอบนี้
จะนำไปสู่การบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชนได้หรือไม่ก่อน ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ระบบการ
ปกครองอัตตาธิปไตย มีความหวังนำไปทางที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปกครองเป็นส่วนใหญ่
เพราะอำนาจอยู่ที่ผู้ปกครองคนเดียว และผู้ปกครองคนเดียวมักจะคิดจะทำเฉพาะสิ่งที่สร้างประโยชน์
ให้แก่ตัวเอง และครอบครัวของตนเท่านั้น จะมีเจ้อจางประโยชน์ให้แก่ผู้อยู่ใต้ปกครองบ้างก็
นาน ๆ หน ดังนั้น รูปแบบการปกครองระบบโลกาธิปไตย จึงสามารถสร้างประโยชน์ได้มาก
กว่า ทั้งนี้ เพราะระบบการปกครองโลกาธิปไตยนี้ มีความหวังนำไปทางที่อำนวยความสะดวกให้
มหาชนมากกว่าระบบอัตตาธิปไตย

ถ้าจะถามว่าการปกครองระบบโลกาธิปไตยหรือที่คนไทยเรารู้จักกันว่า ประชาธิปไตย
นี้สามารถบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้อาณาประชาราษฎร์ได้ครบถ้วนทุกคนหรือไม่ คำตอบก็คือ ไม่ได้
เพราะลักษณะการปกครองระบอบนี้ แม้จะมีความหวังนำไปทางที่อำนวยความสะดวกให้แก่คนส่วน
มากก็ตาม แต่ก็ไม่แน่ว่าจะบำบัดทุกข์บำรุงสุขได้ทุกคน เพราะหากว่าคนส่วนใหญ่ที่เข้ามาในสภาเป็น
ชนกลุ่มเดียวกัน เขาก็จะสร้างกฎหมายให้เป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตน กลุ่มอื่นก็จะเสียประโยชน์
ไป ยกตัวอย่างเช่น การถือครองที่ดิน ตามประมวลกฎหมายที่ดินให้คนไทยแต่ละคนครอบครอง

ที่ดินให้คนละ 50 ไร่ เกินกว่านั้นไม่ได้ แต่ผู้นำสมัยต่อมาใช้อำนาจปฏิบัติ แก้ไขเพิ่มเติมให้ถือครองที่ดินได้มากกว่า 50 ไร่ จะร้อยไร่ หรือพันไร่ ก็ไม่ห้าม เมื่อเป็นเช่นนี้แผ่นดินส่วนใหญ่จึงไปตกอยู่ที่คนมีเงินกลุ่มเดียว แผ่นดินส่วนอื่นก็เป็นป่าสงวน คนจนไปจับจองก็จะถูกลงโทษ เคยมีผู้มองเห็นความเป็นธรรมในเรื่องนี้แล้วพยายามจะแก้กฎหมาย เพื่อให้ทุกคนในประเทศมีที่ทำกินเท่า ๆ กัน ในกรณีนี้จะทำได้ก็ต้องแก้กฎหมายการถือครองที่ดินเสียใหม่ แต่กฎหมายก็ออกไม่ได้ เพราะสภาไม่ให้ออก ถ้ามว่าทำไมสภาไม่ให้ออก ก็ตอบว่าเพราะสภาส่วนใหญ่เป็นคนมีเงิน เป็นคนมีที่ดินมาก ถ้าขึ้นออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิการถือครองที่ดิน ก็เท่ากับทำลายผลประโยชน์ของตัวเอง จึงสรุปความได้ว่าระบบนี้จะสร้างประโยชน์ให้คนทั้งประเทศได้ ก็ต่อเมื่อการสร้างนั้นไม่กระทบผลประโยชน์ของตน หรือกลุ่มของตน ถ้ากฎหมายฉบับไหน แม้จะมีประโยชน์ต่อคนทั้งประเทศ แต่ถ้าทำลายผลประโยชน์ของตนแล้ว ก็จะหาเรื่องทำลายเสีย หากทำลายไม่ได้ก็พยายามดึงให้ออกช้า ๆ

ในทำนองเดียวกัน ถ้าคนจนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากของทุก ๆ ประเทศได้อำนาจขึ้นมา ก็จะแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มของตนเช่นกัน และก็จะพยายามทำลายผลประโยชน์ของคนร่ำรวย ตัวอย่างเช่นนี้ เราจะเห็นได้ในประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ ทุกประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์นั้น จะมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้บริหาร สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ก็ไม่ใช้ใครที่ไหนคนจนในประเทศนั้น ๆ นั่นเอง ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน เรียกกลุ่มของตนว่าชนชั้นกรรมาชีพ เมื่อได้อำนาจแล้ว ก็หาทางยึดทรัพย์สินของคนรวย ซึ่งถูกเรียกว่านายทุน พฤติกรรมที่พรรคคอมมิวนิสต์ทำกับนายทุนมีท่าที่เหมือนแก่แค้นในทำนองว่า มึงรวยมามากแล้ว คราวนี้ถึงคราวกูบ้าง แล้วก็ยึดทรัพย์สินมาเป็นของรัฐ ซึ่งบางทีก็ยึดมาเป็นของรัฐจริง ๆ แล้วก็แจกจ่ายไปสู่คนยากจนให้เสมอกัน แต่บางทีก็อ้างรัฐบังหน้า แล้วก็ไถ่เทเข้ากระเป๋าตัวเอง แล้วตัวเองก็เป็นคนมีเงินเป็นนายทุนเสียเอง สรุปแล้วระบบประชาธิปไตย ใครกลุ่มไหนได้อำนาจการปกครองก็สร้างประโยชน์ให้กลุ่มของตนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังถือว่ามีดี เพราะยึดประโยชน์ของคนกลุ่มใหญ่ในประเทศเป็นใหญ่ ไม่เหมือนอิตาลีไทย หรือระบบเผด็จการ มักจะสร้างประโยชน์เฉพาะครอบครัวตนและคนใกล้เคียงเท่านั้น

การปกครองระบบธรรมาธิปไตย

จากอดีตถึงปัจจุบันมีรูปแบบการปกครองเพียงสองระบบ คือ ระบบอัคราธิปไตยและระบบประชาธิปไตย ทั้งสองรูปแบบนี้มีหลักการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนระบบธรรมาธิปไตยซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ รูปแบบการปกครองที่เรียกว่าธรรมาธิปไตย ความหมายก็คือการปกครองที่ยึดถือธรรมเป็นหลัก ก็ระบบการปกครองที่ท่านเรียกว่าธรรมาธิปไตยนี้นั้นที่จะอธิบายได้ 2 แนวทาง คือ แนวทางที่ท่านกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกแนวทางหนึ่ง และอีกแนวทางหนึ่งเป็นแนวทางที่อธิบายโดยอนุโลมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น จึงขอสรุปข้ออธิบายระบบธรรมาธิปไตย 2 ประการคือ

1. ธรรมาธิปไตยที่ท่านกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก
2. ธรรมาธิปไตยในสถานการณ์ปัจจุบัน

ธรรมาธิปไตยที่ท่านกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า การปกครองที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยทั่วถึงนั้น ต้องใช้ธรรมะปกครอง และผู้ปกครองที่จะใช้ธรรมะปกครองได้เที่ยงธรรมที่สุดนั้นมีอยู่คนเดียว คือ พระเจ้าจักรพรรดิ และก็พระเจ้าจักรพรรดิที่ว่านี้มีใช้พระเจ้าจักรพรรดิอย่างที่เรารู้จักกัน เช่น จักรพรรดิของญี่ปุ่น เป็นต้น แต่ท่านหมายเอาพระเจ้าจักรพรรดิที่มีบุญบารมีสูงสุด มีฤทธิ์มาก พระเจ้าจักรพรรดิเช่นว่านี้ พระพุทธเจ้าตรัสเล่าไว้ในพระไตรปิฎก โดยสรุปว่า¹ อันพระเจ้าจักรพรรดิผู้ซึ่งอุบัติขึ้นมาเพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มากนั้น จะมีสมบัติเกิดขึ้นเพื่อเสริมบารมีของพระองค์ 10 ประการ สมบัติ 10 ประการนั้น ท่านเรียกว่า รัตนะ 10 คือ จักรแก้ว ข้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว ขุนคลังแก้ว ปริณายกแก้ว แก้วหรือรัตนะทั้งสิบประการนั้นมีฤทธานุภาพอำนวยให้พระเจ้าจักรพรรดิมีอำนาจในการปกครองดังต่อไปนี้

จักรแก้วมีลักษณะคล้ายวงล้อ มีกง มีดุม มีซี่หนึ่งพันซี่ เวลาถูกลมพัดจะบังเกิดเสียงดนตรีไพเราะชวนใจ ท่านเล่าไว้ในอรรถกถาหาสุทัตตสนสูตรว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดินผู้ครองราชสมบัติ

¹พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, 2525), เล่ม 10, หน้า 136.

อยู่ในราชธานีจะได้เสวยความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่นั้น จักรแก้วจะปรากฏขึ้นทางทิศ ตะวันออกของราชธานี มีความสูงประมาณยอดไม้ มีแสงสว่างพวยพุ่งออกจากจักรแก้วประมาณ หนึ่งโยชน์ โคจรมุ่งหน้าไปยังราชธานี ชาวเมืองเห็นจักรแก้วนั้นแล้ว คิดว่าเป็นดวงจันทร์ดวงที่ สองที่ปรากฏขึ้น เพราะจักรแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิจะปรากฏในวันขึ้น 15 ค่ำ เมื่อจักรแก้ว โคจรถึงพระนครแล้ว จะเวียนรอบพระนคร 7 รอบ แล้วก็ไปหยุดอยู่ที่ด้านทิศเหนือของพระราชวัง ลอยอยู่สูงประมาณกำแพงเมือง

ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดิน ในวัน 15 ค่ำนั้น เป็นวันที่พระองค์ทรงรักษาศีลอุโบสถอยู่บน ประสาท พอทราบข่าวว่ามีจักรรัตนะปรากฏขึ้นทางทิศตะวันออก และมาหยุดลอยอยู่ที่บริเวณพระ- ราชวัง ด้านทิศเหนือ จึงทรงดำริว่า เคยทราบมาว่าถ้าจักรแก้วปรากฏขึ้นในสมัยพระราชา องค์ใด พระราชาพระองค์นั้นจะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ เราจะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิหรือ คำวิ พลังก็เสด็จไปที่สี่หมื่นชรถอดพระเนตรดูจักรแก้วที่ปรากฏลอยอยู่ ขณะนั้นพระสรีระของพระองค์ ซาบซ่านไปด้วยกำลังแห่งปีติ พระหัตถ์ซ้ายถือพระเต้าทอง พระหัตถ์ขวาทรงยกจักรแก้วขึ้น พร้อมกันนั้นก็ทรงรินน้ำแล้วตรัสว่า ขอจักรรัตนะจงพิชิตจักรภพ

เมื่อพระเจ้าจักรพรรดินั้นตรัสเพียงเท่านั้น จักรรัตนะนั้นก็ลอยขึ้นสู่อากาศ มิใช่จะลอย ขึ้นสู่อากาศเฉพาะจักรแก้วเท่านั้น แม้พระเจ้าจักรพรรดิพร้อมด้วยกองทัพซึ่งมีปริมาณพล 12 โยชน์ ก็เหาะขึ้นสู่อากาศด้วยอำนาจของจักรรัตนะ แล้วมุ่งไปสู่บุพพิเททวิป ซึ่งเป็นโลกอีกโลกหนึ่ง¹ เมื่อไปถึงแล้วพระราชาราของประเศในโลกลนั้นจะมาต้อนรับ แล้วมอบราชสมบัติให้พระเจ้าจักร- พรรดิครอง ฝ่ายพระเจ้าจักรพรรดิจะให้โอวาทกษัตริย์เหล่านั้นว่า ขอให้ท่านปกครองประชาราชน โดยธรรม จนอย่าฆ่าสัตว์ อย่าลักทรัพย์ อย่าประพฤดิผิดประเวณี อย่าพูดเท็จ อย่าดื่มน้ำเมา แล้วรับสั่งให้กษัตริย์เหล่านั้นเสวยราชสมบัติต่อไปตามเดิม เมื่อขณะโลกทางด้านทิศตะวันออกแล้ว จึงวกกลับมายังโลกที่พระองค์ประทับอยู่ คือ ชมพูทวีป กษัตริย์ทั้งหลายในแคว้นชมพูทวีปเสด็จ มาต้อนรับพระเจ้าจักรพรรดิ พระเจ้าจักรพรรดิทรงให้โอวาทว่า พวกท่านจงปกครองบ้านเมือง

¹ทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า ในจักรวาลแต่ละจักรวาลจะมีโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ 4 โลก หรือ 4 ทวีป และมี พระอาทิตย์หนึ่งดวง มีดวงจันทร์หนึ่งดวง.

โดยธรรม อย่าฆ่าสัตว์ อย่าลักขโมย อย่าประพฤติทางประเวณี อย่าพูดเท็จ อย่าดื่มสุรา เมื่อชนะ
โลกนี้แล้ว จักรวรรดิก็จะนำหน้ามุ่งตรงไปทางทิศตะวันตก ไปยังอมรโคยานทวีป เมื่อชนะโลกทาง
ทิศตะวันตกแล้วก็มุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ เพื่อพิชิตโลกทางทิศเหนือ ซึ่งมีชื่อว่า อุตตรกุรุทวีป เมื่อ
กษัตริย์ในโลกนั้นมาต้อนรับแล้ว ก็ทรงให้โอวาทเหมือนที่กล่าวมาแล้ว เมื่อทรงพิชิตอุตตรกุรุทวีป
แล้วก็เสด็จกลับเมือง ด้วยอาการอย่างนี้เป็นอันว่าพระเจ้าจักรพรรดิทรงบรรลุความเป็นผู้ยิ่งใหญ่
แห่งบรูหิ ซึ่งมิมหาสมุทรทั้งสี่เป็นขอบเขต ด้วยอำนาจของจักรแก้ว โดยประการที่กล่าวมานี้ และ
จักรแก้วนั้นจะลอยกว้างให้มหาชนบุชชาอยู่ตลอดพระชนมายุของพระเจ้าจักรพรรดิ

เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิจะสิ้นพระชนม์ จักรแก้วนั้นจะถอยออกไปจากพระนครแล้วก็จะ
อันตรธานไป ความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิก็จะสูญสิ้นไปด้วย รัฐต่าง ๆ ในโลกนี้และอีก
สามโลก (ดาวดวงอื่น) ก็จะอาศัยในความสูญเสียนยิ่งใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งก็คือ
จักรพรรดิอันยิ่งใหญ่ที่ครอบคลุมทั่วโลกนี้ และดาวดวงอื่นอีกสามโลกถึงกาลอวสาน

นอกจากจักรแก้วที่เกิดเป็นคูปัญของพระเจ้าจักรพรรดิแล้ว ช้างแก้วซึ่งท่านเรียกว่า
หัตถิรัตน์จะเกิดขึ้นเป็นช้างคูปัญของพระเจ้าจักรพรรดิ ลักษณะของช้างแก้วนั้นพระไตรปิฎกท่าน
บรรยายไว้ว่า เป็นช้างมาจากตระกูลอุโบสถ มีร่างกายขาวปลอด คอและปากมีสีแดงอ่อน ๆ นม
เล็บและปลางวงมีสีแดงเข้ม สามารถเหาะไปในอากาศได้ พระเจ้าจักรพรรดิทรงใช้ช้างเผือก
คูปัญนี้ตรวจดูโลกได้ทั่วถึงภายในอาหารเช้า

พาหนะคูปัญของพระเจ้าจักรพรรดิอีกอย่างหนึ่ง คือ ม้าแก้ว ท่านเรียกว่า อัสน์รัตนะ
เป็นม้ามาจากตระกูลสินธพ มีนามว่า วลาหกอัศวราช ร่างกายขาวล้วน ศีรษะดำ เท้าแดง กลีบ
เท้าแดง มีผมเป็นพวงคุดหน้าปล้อง มีฤทธิ์เหาะไปในอากาศได้ พระเจ้าจักรพรรดิทรงใช้อัศวราช
เชือกนี้ตรวจดูความเรียบร้อยของโลกได้ทั่วถึงภายในอาหารเช้า กล่าวคือ เสด็จออกตอนเช้าตรู่
เสร็จสิ้นการตรวจตราแล้วกลับมาเสวยพระกระยาหารเช้าได้ทัน

สิ่งคูปัญของพระเจ้าจักรพรรดิอีกประการหนึ่ง คือ แก้วมณี ลักษณะของแก้ว เป็นแก้ว
ประเภทแก้วไพฑูรย์เกิดเอง ยาว 4 ศอก แปรเหลี่ยม สุกใส แวววาว แสงสว่างของแก้วทำ
ให้บริเวณภายในหนึ่งโยชน์มีแสงสว่างเหมือนกลางวัน

สิ่งคู่บุญของพระเจ้าจักรพรรดิอีกประการหนึ่งคือ นางแก้ว ท่านเรียกว่าอัถฐีรัตนะ เป็นสตรีรูปร่างงาม ชวนมอง ชวนชม ผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป ไม่พอมเกินไป ไม่คำเกินไป ไม่ขาวเกินไป ไม่มีหญิงมนุษย์ใดเทียมเท่า แต่ไม่เสมอกับความงามของพวกทพีย์ ผิวกายของพระนางละเอียดอ่อนเหมือนบุยุบูนหรือบุยฝ้าย กายของพระนางเปลี่ยนไปตามฤดู กล่าวคือ ฤดูหนาวกายของพระนางจะอบอุ่น เพื่อให้พระเจ้าจักรพรรดิได้รับความอบอุ่น เมื่อถึงฤดูร้อนกายของพระนางจะเย็น เพื่อให้พระเจ้าจักรพรรดิได้รับความเย็น กลิ่นตัวของพระนางหอมเหมือนกลิ่นจันทร์ กลิ่นปากของพระนางหอมเหมือนกลิ่นดอกบัว พระนางปรนนิบัติพระเจ้าจักรพรรดิด้วยความภักดีเป็นที่สุด ตื่นก่อน นอนทีหลัง ตามพระทัยพระเจ้าจักรพรรดิทุกประการ

สิ่งคู่บุญของพระเจ้าจักรพรรดิอีกประการหนึ่งคือ ขุนคลังแก้ว ท่านเรียกว่า คหปติรัตนะ ขุนคลังแก้วนี้เกิดมาเพื่อหาทรัพย์สมบัติให้พระเจ้าจักรพรรดิ การหาทรัพย์ของขุนคลังแก้วนี้ ไม่ใช่หาทรัพย์เหมือนคนหาทรัพย์อื่น ๆ ที่ต้องใช้ความพยายาม แต่ขุนคลังแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิมีเพียงตาทพีย์สามารถมองเห็นทรัพย์สมบัติที่ฝังอยู่ในที่ต่าง ๆ ทั่วแผ่นดินได้ เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิต้องการทรัพย์ขุนคลังก็จะไปนำมาถวายตามความประสงค์

สิ่งคู่บุญสูงสุดท้ายของพระเจ้าจักรพรรดิอีกสิ่งหนึ่งคือ ปริณายกแก้ว ท่านเรียกว่า ปริณายกรัตนะ ปริณายกก็คือ ผู้ปกครองบ้านเมืองตามพระราชโองการของพระเจ้าจักรพรรดิ ท่านผู้นี้จะบำบัติทุกข์บำรุงสุขประชาชนแทนพระเจ้าจักรพรรดิ และการปกครองของปริณายกแก้วคนนี้ มีความเที่ยงธรรมเหมือนพระเจ้าจักรพรรดิปกครองทีเดียว ประชาชนทั่วไปจะประสบความสุขกันทั่วหน้า ด้วยบารมีของพระเจ้าจักรพรรดิ

การปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎกนี้ เป็นเรื่องเหลือเชื่อหลายเรื่อง เช่น เรื่องแก้ว 10 ประการ เรื่องปกครองโลกทั้งสี่โลก เป็นต้น ในเรื่องเหล่านี้ บางเรื่องก็เคยเป็นคติความเชื่อของคนไทยก็มี ซึ่งจะได้อธิบายกันต่อไป

ประการแรกเรื่องจักรแก้ว หรือจะพูดให้เห็นภาพพจน์กันชัด ๆ ก็ต้องเรียกว่าวงล้อแก้วที่เกิดคู่บุญพระเจ้าจักรพรรดิขึ้น เป็นเรื่องแปลกอยู่ก็มีวงล้อแก้วลอยมาปรากฏในบ้านเมืองและให้แสงสว่างเหมือนดวงอาทิตย์ ชาวบ้านชาวเมืองแตกตื่นกันทั่ว มีหน้าข้าวงล้อแก้วนี้ยังทำให้

พระเจ้าจักรพรรดิเหาะได้อีกด้วย ถ้าจะเปรียบเทียบปรากฏของวงล้อแก้วนี้ให้พอเชื่อได้ ก็เห็นจะเปรียบเทียบได้ด้วยการปรากฏของดาวหางที่นาน ๆ จะมาปรากฏสักครั้งหนึ่ง และขณะปรากฏก็มีแสงสว่างไปทั่วให้มนุษย์ได้เห็น จะแตกต่างกันก็ตรงที่วงล้อแก้วของพระเจ้าจักรพรรดินั้นลอยอยู่ต่ำ และจับต้องได้ แต่ดาวหางนั้นอยู่สูงและจับต้องไม่ถึง การปรากฏของดาวหางมนุษย์ทั่วไปมักเชื่อว่า เป็นเหตุให้เกิดความวิบัติ หรือบางพวกอาจเชื่อว่าเป็นเหตุให้เกิดความเป็นมงคลก็ได้ ส่วนวงล้อแก้วของพระเจ้าจักรพรรดินั้น เมื่อปรากฏแล้วก็เชื่อว่าสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับพระเจ้าจักรพรรดิได้ เมื่อเปรียบอย่างนี้แล้วก็พอจะมองเห็นได้บ้างว่า วงล้อแก้วนี้น่าจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ในบางครั้งบางคราวในยามที่พระเจ้าแผ่นดินมีบุญญาธิการสูงส่ง

การปรากฏขึ้นของพระเจ้าจักรพรรดินั้นนาน ๆ จะมีสักองค์หนึ่ง และสำหรับประวัติการอุบัติขึ้นของพระเจ้าจักรพรรดินั้น คงจะรู้จักกันในราชสำนักของอินเดียทั่วไปว่า ผู้จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิได้จะต้องมีจักรแก้วลอยนำไปสู่ประเทศต่าง ๆ แล้วกษัตริย์ในประเทศนั้น ๆ จะต้องมาต้อนรับ ยอมอยู่ภายใต้เขตขัณฑเสมา กษัตริย์บางองค์ในยุคต่อมาพระองค์คงเห็นว่า พระองค์มีความสามารถมากปราบได้ทั่วทิศ แต่ไม่มีจักรแก้วมาปรากฏ พระองค์จึงสร้างระเบียบการเป็นพระเจ้าจักรพรรดิเสียใหม่ คือ ส่งม้าที่ตกแต่งเยี่ยงม้าออกสงครามไปสู่ประเทศต่าง ๆ แล้วพระเจ้าแผ่นดินองค์นั้นก็เสด็จตามม้าขึ้นไป ถ้ามาเข้าถึงอาณาเขตประเทศใด กษัตริย์ประเทศนั้นออกมาต้อนรับม้าและกองทัพก็ถือว่ายอมแพ้ แต่ถ้ากษัตริย์ประเทศใดจับม้าไว้ก็เท่ากับว่าประกาศความเป็นผู้ต่อต้านการเป็นจักรพรรดิของเจ้าของม้า ดังนั้น ก็ต้องทำสงครามกัน เมื่อชนะหมดแล้วก็ยกทัพกลับเมือง และจากนั้นพระราชองค์นั้นก็ถือว่าเป็นพระเจ้าจักรพรรดิแล้ว เขาเรียกพิธีการประกาศความเป็นจักรพรรดิดังกล่าวนี้อีกว่าพิธีอัสวเมธ น่าจะเชื่อว่าพิธีนี้เอาตัวอย่างมาจากการปรากฏของจักรแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้

ส่วนเรื่องพาหนะคือช้างแก้วและม้าแก้วนั้น ทุกวันนี้ในกลุ่มประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาและโดยเฉพาะได้ผ่านความรู้เรื่องพระเจ้าจักรพรรดิมาก็มีความเชื่อว่าช้างเผือกเป็นช้างที่เสริมบารมีของพระเจ้าแผ่นดิน ถามว่าความเชื่ออย่างนี้เอามาจากไหน ตอบว่า ความเชื่อข้อนี้

นำมาจากความรู้ที่ท่านกล่าวว่า ช้างแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นช้างสีขาวปลอด ซึ่งก็คือ ช้างเผือก เพราะเหตุนี้เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทางตะวันออกองค์ใดได้ช้างเผือกมาก็พยายามคิดเทียบว่า เหมือนช้างแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิ ทั้งที่ช้างเผือกที่ได้มาหาะไม่ได้ ตัวอย่างที่เรา รู้กันทั่วไป เช่น พระเพ็ชรราชา สมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อพระองค์ได้ช้างเผือกมาแล้ว ขุนนาง ๕ หลายคนก็ถวายพระนามพระองค์ว่าพระเจ้าจักรพรรดิ ตามความเชื่อที่ได้มาจากอ่านเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิในพระไตรปิฎกนั่นเอง เมื่อเราดูตามประวัติศาสตร์ จะพบว่าช้างเผือกของพระเจ้าจักรพรรดิผู้ครองกรุงศรีอยุธยา หาได้เสริมบารมีให้พระองค์ไม่ กลับทำความเดือดร้อน พระราชโอรสต้องไปเป็นตัวประกันอยู่ประเทศพม่า ทั้งนี้ เป็นเพราะกรุงศรีอยุธยาได้ช้างเผือกมาหลาย เชือก ทางพม่าจึงขอเอาไปใช้บ้าง เมื่อไม่ให้เขาก็เกิดสงคราม ผลที่สุดกรุงศรีอยุธยาเป็นฝ่าย แพ้ และก็ต้องยอมมอบช้างเผือกให้เขาไป นี่แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องช้างเผือกที่เรา นำมาเปรียบเทียบกับช้างเผือกของพระเจ้าจักรพรรดิตามคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น เป็นเรื่องไม่มีมูล ความจริงเลย ช้างเผือกหรือช้างแก้วที่จะเสริมบารมีให้พระเจ้าแผ่นดินจริง ๆ นั้นจะต้องเป็น ช้างเผือกที่เดินอากาศได้ จึงจะเป็นพาหนะของพระเจ้าจักรพรรดิที่แท้จริง

ความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิตามที่ท่านกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกที่นำวินิจฉัยอีก เรื่องหนึ่ง คือ การปกครองแผ่นดิน เพราะในพระไตรปิฎกพร้อมกับอรรถกถาที่ท่านกล่าวว่า แผ่นดิน ที่พระเจ้าจักรพรรดิปกครองนั้น มีมหาสมุทรทั้งสี่เป็นขอบเขต ตรงนี้ทำให้บางคนเข้าใจว่าอาณาเขต ของพระเจ้าจักรพรรดิจรดมหาสมุทรทั้ง 4 ทิศ ความเข้าใจดังกล่าวนี้ผิดความจริงที่ท่านกล่าวไว้ ในพระไตรปิฎก เพราะความจริงคำว่า "มีมหาสมุทรทั้งสี่เป็นขอบเขต" นั้น ท่านหมายถึงทวีป ทั้งสี่ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎกหลายแห่งว่า จักรวาลของเราและจักรวาลอื่น ๆ นั้น จะมีทวีปที่มนุษย์อาศัยอยู่ที่ทวีป คำว่า ทวีปของท่านหมายถึงโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ เพราะเหตุไร ท่านจึงเรียกโลกว่าทวีป ตอบว่า ท่านเรียกโลกว่าทวีปก็เพราะคำว่าทวีปแปลว่า เกาะที่มีน้ำล้อม รอบ โลกของเราเมื่อมองลงมาจากเบื้องบนจะเห็นโลกมีน้ำล้อมรอบ เมื่อมีน้ำล้อมรอบอย่างนี้ พระองค์จึงเรียกโลกของเราว่าทวีป ถึงทวีปอื่นอีกสามทวีปก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน คือ มีน้ำ ล้อมรอบ ฉะนั้น ท่านจึงเรียกว่าทวีปเช่นกัน คำว่าพระเจ้าจักรพรรดิปกครองแผ่นดินมีมหาสมุทร ทั้งสี่เป็นขอบเขตก็คือ ทรงปกครองทวีปทั้งสี่หรือโลกทั้งสี่ ซึ่งล้อมรอบไปด้วยมหาสมุทรทั้งสี่นั่นเอง

ที่นี้มาถึงปัญหาว่า ทวีปทั้งสี่หรือโลกทั้งสี่นั้นอยู่ที่ไหน การจะตอบปัญหาข้อนี้ คงจะต้องเอาความรู้ทางดาราศาสตร์เข้ามาช่วยจึงจะพอมองเห็นได้บ้าง และก่อนที่ตอบปัญหาข้อนี้ ควรจะพูดถึงทวีปทั้งสี่ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ให้เราเห็นกันก่อนว่าเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจุฬินสูตรโดยสรุปว่า¹ "มีจักรวาลอยู่เป็นจำนวนนับไม่ถ้วน และแต่ละจักรวาลนั้น จะประกอบไปด้วยพระอาทิตย์ 1 ดวง พระจันทร์ 1 ดวง ทวีปเป็นที่อยู่ของมนุษย์ 4 ทวีป" สำหรับจักรวาลของเรา ก็ประกอบไปด้วยสิ่งเหล่านั้นเช่นกัน ในทวีปทั้ง 4 นั้นมีชื่อดังต่อไปนี้ ทวีปที่อยู่ทางทิศตะวันออก ชื่อ ปุพพิเททวีป ทวีปทางทิศตะวันตก ชื่อ อมรโคยานทวีป ทวีปที่อยู่ทางทิศใต้ ชื่อ ชมพูทวีป ทวีปอยู่ทางทิศเหนือ ชื่อ อุตตรกุรุทวีป สำหรับชมพูทวีปก็คือโลกที่เราอาศัยอยู่ขณะนี้ บางท่านอาจจะเข้าใจว่า ชมพูทวีป คือ ประเทศอินเดียนั้น เป็นความเข้าใจผิด เพราะความจริงแล้ว คำว่าชมพูทวีปท่านหมายถึงโลกนี้ทั้งโลก ดังนั้น เมื่อชมพูทวีปก็คือโลกนี้ทั้งโลก ทวีปอื่นอีกสามนั้นก็คือโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นั่นเอง ซึ่งโลกทั้งสามนั้น ต้องอาศัยแสงสว่างจากพระอาทิตย์ ดวงนี้ ต้องอาศัยพระจันทร์ดวงนี้เหมือนโลกเราเช่นกัน

เมื่อพูดมาถึงตรงนี้แล้วก็คงจะตอบปัญหาที่ว่า โลกทั้งสามนั้นอยู่ที่ไหนได้แล้ว ตามความเชื่อของนักดาราศาสตร์ เขาเชื่อว่า ดาวบางดวงอาจจะมีคนอาศัยอยู่ เช่น ดาวพุธ ดาวอังคาร และดาวพฤหัสบดี เป็นต้น บางทีดวงดาวเหล่านั้นก็คือ โลกทั้งสามหรือทวีปทั้งสามตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ก็ได้ ถ้าการสันนิษฐานดังกล่าวเป็นความจริง ก็หมายความว่า พระเจ้าจักรพรรดินั้น พระองค์ปกครองจักรวาลทั้งจักรวาล เพราะเหตุใดจึงกล่าวอย่างนี้ ที่กล่าวอย่างนี้ก็เพราะในจักรวาลหนึ่งนั้นมีมนุษย์อาศัยอยู่ในทวีปทั้ง 4 เท่านั้น และเมื่อพระเจ้าจักรพรรดิปกครองทวีปทั้ง 4 ได้แล้วก็เท่ากับว่าทรงปกครองจักรวาลทั้งจักรวาลนั่นเอง ซึ่งถ้าจะพูดอย่างภาษาสมัยใหม่ก็คงจะพูดได้ว่าพระเจ้าจักรพรรดิมิใช่จะปกครองเฉพาะโลกนี้เท่านั้น แต่ยังปกครองมนุษย์ในต่างดาวอีกด้วย นักวิทยาศาสตร์บางท่านได้เขียนนิยายเรื่องสงครามต่างดาว ซึ่งถ้าเรื่องพระเจ้าจักรพรรดิที่ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกเป็นเรื่องจริงแล้ว สงครามต่างดาวเคยมีมาแล้ว

¹พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, 2525). เล่ม 20, หน้า 215-216.

ทุกครั้งที่เราเจ้าจักรพรรดิอุบัติขึ้น จักรแก้วจะพาพระองค์พร้อมกองทัพไปปราบปรามโลกทั้งสาม หรือไปปราบปรามมนุษย์ในดาวดวงอื่นอยู่เสมอ เรื่องนี้เท็จจริงอย่างไร โปรดพิจารณาหรือท่าน ที่อยากทราบความละเอียดเรื่องมนุษย์ในโลกอื่นอีกสามโลก ก็หาอ่านได้ในหนังสือ PY 414 หรือ PY 241

ได้กล่าวไว้แล้วว่า พระเจ้าจักรพรรดินั้น ทรงปกครองแผ่นดินโดยธรรม ทรงให้ผู้ปกครองรัฐนั้น ๆ และประชาชนทั่วไปรักษาศีล 5 เมื่อพระราชาและประชาชนตั้งอยู่ในศีล 5 แล้ว ความสงบสุขก็ย่อมจะเกิดขึ้นทั่วไป บางท่านอาจจะแย้งว่า พระเจ้าจักรพรรดิมิได้ทรงปกครองด้วยธรรม เพราะเหี้ยมแย่งชิงราชสมบัติของประเทศอื่น และสมบัติของพระราชาในโลกอื่นอีกด้วย คำแย้งนี้ตอบได้ว่า พระเจ้าจักรพรรดิมิได้เสด็จไปแย่งสมบัติคนอื่น เป็นเพียงไปปรากฏพระองค์เท่านั้น เมื่อพระราชาในประเทศนั้น ๆ มาต้อนรับแล้วก็ตรัสบอกให้ปกครองประชาชนด้วยศีล 5 เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิเสด็จไปแล้ว พระราชาในรัฐนั้น ๆ ก็ปกครองแผ่นดินต่อไปเหมือนเดิม มิได้เสียหายอะไรเป็นแต่ว่าต้องเกรงขามมีของพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งก็คือ ต้องเสียความเป็นใหญ่ของตนไป เมื่อมองในมุมอิสรภาพแล้ว ก็เท่ากับว่าพระเจ้าจักรพรรดิทรงทำลายอำนาจของผู้อื่น ความไม่ชอบธรรมอาจจะเกิดในด้านนี้ แต่ก็มีทางแก้ได้อีกว่า ผู้ที่จะมาเป็นพระเจ้าจักรพรรดินั้น ต้องทรงมีบุญญาธิการมหาศาล และเป็นบุญบารมีที่ใครก็ตาม เมื่อเห็นพระองค์แล้วก็มีจิตภักดี ยอมอยู่ในพระโอวาทโดยมิต้องบังคับขู่เข็ญ เมื่อพิจารณาแล้วเข้าใจว่าพระราชาและมนุษย์ทั่วไปคงจะไม่มีใครแข็งขืนเพราะอะไร ก็เพราะพระเจ้าจักรพรรดิพร้อมกองทัพเหาะมารบกับมนุษย์เดินดิน เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วมนุษย์หน้าไหนจะยอมสู้ด้วยมีแต่จะเกรงกลัว เคารพกราบไหว้กันเป็นจำละหวั่น เพราะถึงอย่างไรตัวเองก็ไม่มีทางสู้เขาได้เลย เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นอย่างนี้ก็เท่ากับว่าพระราชาในรัฐนั้น ๆ ยอมมอบน้อมโดยความยินดีและยอมลดอำนาจของตนเอง เมื่อมอบอำนาจให้เขาด้วยใจภักดีอย่างนี้แล้ว จะไปโทษพระเจ้าจักรพรรดิว่ามาทำลายอำนาจของพระราชาในแว่นแคว้นต่าง ๆ หาได้ไม่ การก็ต้องเป็นอันที่ทุกคนต้องสรุปว่าท่านผู้มีบุญมาเกิดแล้ว เราจะต้องเป็นบริวารของท่านเพราะบุญเราน้อย

ระบบการปกครองในรูปธรรมาธิปไตยที่ท่านตรัสไว้ในพระไตรปิฎก อาจจะไม่เป็นที่

ถูกใจของบางท่าน เพราะอ่านแล้วดูเป็นเรื่องเหลือเชื่อ คนบางคนอาจจะไม่เชื่อเรื่องบุญบาปมีก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ลองมาพิจารณาระบบธรรมาธิปไตยอีกระบบหนึ่ง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ธรรมาธิปไตยในสถานการณ์ปัจจุบัน

การปกครองที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย โดยความหมายก็คือ การปกครองที่ยึดความถูกต้องเป็นหลักปฏิบัติ ก็การปกครองที่ยึดความถูกต้องเป็นหลักปฏิบัติได้ จำเป็นจะต้องรู้เสียก่อนว่าอะไรคือความถูกต้อง หรืออะไรเป็นธรรม อะไรไม่เป็นธรรม เพราะถ้าไม่รู้มาก่อนว่าความถูกต้องคืออะไรแล้ว บางทีอาจจะทำผิดพลาดได้ง่าย ตัวอย่างเช่น รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ประกาศนโยบายว่า ชำราชการประจำตั้งแต่อธิบดีลงไปห้ามสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในเชิงตำหนิรัฐบาลแต่วันตีคืนตีวิทยุทหารออกข่าวตำหนิรัฐบาล รัฐบาลก็เฉย ที่เฉยก็เพราะกลัวไม่กล้าต่อว่าทหาร ประเดี่ยวยจะถูกปฏิวัติ การวางเฉยของรัฐบาลอย่างนี้ผิดหรือถูก ตอบได้ว่าผิด ถามว่าผิดตรงไหน ตอบว่าผิดเพราะความกลัวจะหมดอำนาจ ที่ชำระการพลเรือนที่ไม่มีอาวุธออกข่าวตำหนิหน่อยก็ออกที่ออกท่าจะเอาเรื่อง แต่พอชำระการมีอาวุธออกข่าวตำหนิกลับทำเฉย การแสดงออกของรัฐบาลอย่างนี้ทำให้ประชาชนมองเห็นว่า รัฐบาลนี้อ่อนแอ ลงโทษผู้กระทำผิดได้เฉพาะผู้กระทำผิดที่ไม่มีอาวุธ แต่ผู้ทำผิดที่มีอาวุธกลับไม่กล้าแตะต้อง เมื่อเป็นอย่างนี้รัฐบาลอย่างนี้จะปกป้องประชาชนได้อย่างไร เมื่อประชาชนคิดอย่างนี้แล้ว ความศรัทธาต่อรัฐบาลของประชาชนก็หมดไป เมื่อประชาชนไม่ศรัทธารัฐบาลเสียแล้ว การปกครองหรือการบริหารงานของรัฐก็ติดขัด เพราะประชาชนไม่ร่วมมือ เพราะเหตุนี้ผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องรู้ว่าอะไรเป็นธรรมและไม่เป็นธรรม

ฐานการปกครองที่เที่ยงธรรมที่สุด ก็คือ การปกครองที่เว้นจากอคติ 4 ประการ อคติ 4 ประการคือ

1. ดำเนินการปกครองหรือบริการเพราะรักชอบกับคนบางกลุ่ม
2. ดำเนินการปกครองหรือบริการเพราะไม่ชอบคนบางกลุ่ม
3. ดำเนินการปกครองหรือบริการเพราะความหลงไม่รู้ทันเหตุการณ์
4. ดำเนินการปกครองหรือบริการเพราะความกลัวคนบางกลุ่มหรือบางกลุ่ม

1. คำเนิการปกครองหรือบริการเพราะรักชอบกับคนบางกลุ่ม (ฉันทาคติ)

ลักษณะของการปกครองที่อคติเพราะความชอบกับคนบางกลุ่ม มีลักษณะเป็นอย่างไร ผู้ปกครองที่ละทิ้งความเที่ยงธรรมเสีย แต่กลับไปยึดผลประโยชน์ของพวกพ้องญาติมิตรแทนผลประโยชน์ของปวงชน การปกครองในลักษณะนี้เรียกว่า การปกครองที่ลำเอียงเพราะความรักชอบพอกัน ผลของการปกครองในรูปนี้จะสร้างความทุกข์เดือดร้อนให้กับประชาชน ขอยกตัวอย่าง เรื่องการออกกฎหมายเฉพาะคนบางกลุ่มมาเป็นอุทาหรณ์ ประเทศไทยมีประชาชนประมาณ 50 ล้านคน ในประชาชน 50 ล้านคนนี้ มีคนรวยกลุ่มหนึ่ง ยึดครองที่ดินไว้คนละประมาณร้อยไร่ ถึงพันไร่ขึ้นไป ส่วนคนจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศบางคนมีที่ดินทำกินเพียงคนละไม่เกิน 10 ไร่ หรือบางคนไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองเลยต้องเช่าที่ดินเขาทำมาหากิน สภาพการณ์เป็นเช่นนี้มานานแล้ว ต่อมาสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ออกกฎหมายให้ประชาชนคนไทย มีสิทธิถือครองที่ดินได้คนละ 50 ไร่ แต่ในกฎหมายฉบับนี้ได้มีบทเฉพาะกาลให้โอกาสคนที่ครองที่ดินเป็นเวลายาวกว่าปีเพื่อที่จะได้ขายหรือโอนที่ดินของตนให้เหลือเพียง 50 ไร่ แต่พอถึงเวลาที่กฎหมายกำหนด จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นมีความเห็นว่า ถ้าขึ้นปล่อยให้กฎหมายฉบับนี้ออกมาบังคับใช้แล้ว ญาติพี่น้องและตัวเองก็คงจะมีที่ดินน้อยลง เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองและญาติพี่น้องพร้อมคนอื่น ๆ จึงออกประกาศคณะปฏิวัติให้คงใช้กฎหมายมาตรานี้ ผลของการออกประกาศคณะปฏิวัตินี้ทำให้คนรวยที่ถือครองที่ดินอยู่มากมายก็ยังถือครองที่ดินได้เหมือนเดิม สำหรับคนไม่มีที่ดินทำมาหากินก็ไม่มีเหมือนเดิม ต้องเช่าที่ดินเขาทำกินต่อไป จะไปบุกเบิกใหม่ก็เป็นป่าสงวน กลัวจะถูกจับกุมเมื่อเป็นอย่างนี้คนจนก็จนอยู่ต่อไป ไม่มีโอกาสล้มตาอ้าปากได้ นี่คือผลของการปกครองที่ลำเอียงเพราะความรักชอบกับบุคคลบางกลุ่ม การปกครองเยี่ยงนี้ไม่เป็นธรรมมาธิปไตยคือไม่ถือธรรมเป็นใหญ่

2. คำเนิการปกครองหรือบริการเพราะไม่ชอบคนบางกลุ่ม (โทศาคติ)

ลักษณะการปกครองที่อคติเพราะไม่ชอบคนบางกลุ่มหรืออาจจะบางคน มีลักษณะเป็นอย่างไร ผู้ปกครองที่ละทิ้งความเป็นกลาง จงใจแสร้งแกล้งคนบางคน หรือบางกลุ่มว่าคนนี้ กลุ่มนี้ เคยพูดต่อต้านเรา เคยขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของเรา เคยแสดงความไม่เป็นมิตรต่อเรา

เคยแสดงความซาเซินต่อเรา เคยค่าว่าเรา แล้วไม่อำนวยความสะดวกที่เขาจะต้องได้รับให้แก่คนนั้น หรือคนกลุ่มนั้น แม้เขาจะทำถูกวิธีการก็ตาม การปกครองแบบนี้หรือการบริหารแบบนี้เรียกว่าปกครองด้วยความลำเอียงเพราะความโกรธ

ตามที่กล่าวมานี้ เป็นการพูดถึงการปกครองหรือการบริหารระดับล่าง ความจริงการปกครองตามที่กำลังกล่าวอยู่นี้ มุ่งกล่าวนโยบายการปกครองของรัฐบาล ซึ่งเป็นนโยบายที่ให้คุณให้โทษแก่ประชาชนโดยรวม แต่เมื่อพูดถึงการวางนโยบายของรัฐที่ยืนอยู่บนความลำเอียงเพราะโกรธกันหรือไม่ชอบกันจะไม่พบการกระทำในระดับนั้น เพราะแทบจะไม่มีเลยที่รัฐบาลหรือพระมหากษัตริย์จะออกกฎหมายบังคับใช้ทั่วประเทศเพราะโกรธคนบางคน ส่วนใหญ่การบริหารหรือการปกครองที่ลำเอียงเพราะความโกรธหรือความเกลียดจะเกิดเฉพาะคนต่อคนเท่านั้น เมื่อระดับสูงหาไม่ได้ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องยกตัวอย่างการบริหารระดับล่าง ซึ่งมีอยู่ทั่วไปที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบริการประชาชน เพราะไม่ชอบหน้ากัน แต่จะพูดว่านโยบายระดับสูงที่เกิดเพราะความลำเอียงเพราะความโกรธหรือเกลียดกันไม่มีเสียเลยคงไม่ได้ เพราะมีบ้างเหมือนกันที่กฎหมายบังคับออกไม่ได้ เพราะความเกลียดกันเป็นส่วนตัว ซึ่งจะยกตัวอย่างให้พิจารณาโดยจะไม่ออกชื่อของท่านเหล่านั้น

นานมาแล้วสมัยที่เมืองไทยมีรัฐบาลเป็นคณะปฏิวัติ มีทหารอากาศยศพลอากาศโทผู้หนึ่งถูกตอยศและตำแหน่งเพียงแค่พลอากาศโทถึงสิบปี ต่อมาเมื่อคณะรัฐบาลชุดนั้นถูกประชาชนขับไล่ออกไปแล้ว เปลี่ยนรัฐบาลใหม่ นายพลอากาศโทผู้นั้นจึงได้เลื่อนยศเป็นนายพลอากาศเอกในกองทัพอากาศ นัยว่าการที่ท่านนายพลอากาศคนนั้นไม่ได้เลื่อนยศเลย เป็นเพราะท่านหัวหน้ารัฐบาลไม่ชอบหน้า ต่อมารัฐบาลใหม่ได้ใช้ธรรมนูญการปกครองมาตรา 17 ยึดทรัพย์สินของหัวหน้ารัฐบาลที่ถูกขับไล่ออก ตามคำเรียกร้องของประชาชน หลายปีผ่านไป ผู้ที่ถูกยึดทรัพย์พยายามขอทรัพย์สินคืน แต่ก็ได้รับการปฏิเสธตลอดมา ต่อมาผู้ถูกยึดทรัพย์ทำเรื่องฟ้องศาลเพื่อขอให้ศาลสั่งคืนทรัพย์สินให้ตน โดยอ้างว่ารัฐบาลทำเกินเหตุ ศาลพิเคราะห์แล้วก็ยกฟ้องไปโดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลยึดทรัพย์ตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครอง ซึ่งผู้ถูกยึดทรัพย์เป็นผู้ร่างธรรมนูญฉบับนี้ออกมาเป็นกฎหมายด้วยตัวเอง เมื่อศาลสั่งอย่างนี้แล้วก็น่าจะจบเรื่อง แต่ท่านผู้นั้นยังไม่ยอมจบ ยังพยายามจะขอความช่วยเหลือทางรัฐสภาอีก

ชีวิตคนเราไม่แน่นอนวันนี้อาจตกอับ แต่วันอื่นอาจจะผงาดขึ้นมาก็ได้ เพราะฉะนั้น
คนเราอย่าได้ดูหมิ่นกัน ที่เกริ่นมาอย่างนี้เพราะต้องการจะบอกว่าท่านนายพลอากาศเอกคนนั้น
ต่อมาได้รับความไว้วางใจเป็นประธานรัฐสภา ซึ่งเป็นสถาบันทางนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นที่พึ่งสุดท้าย
ของผู้ถูกยึดทรัพย์ที่ได้พูดถึงข้างต้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าท่านผู้ถูกยึดทรัพย์ไม่ยอมหยุดคืนเงิน
แม้ศาลจะยกฟ้องแล้วก็ตาม ท่านก็ยังคลำหาทางเพื่อขอทรัพย์สินคืนมาให้ได้ เมื่อรัฐบาลก็ไม่ยอมคืน
ให้ ก็พึ่งศาล และเมื่อศาลก็ไม่ยอมเอาเรื่องอีก ก็เหลือทางเดียวคือ ทางรัฐสภา เพราะฉะนั้น
ท่านผู้ถูกยึดทรัพย์จึงทำเรื่องถึงรัฐสภาด้วยหวังว่าทางรัฐสภาจะได้ออกเป็นกฎหมายคืนทรัพย์สินให้ท่าน
ท่านผู้บังคับสั่งไปว่าประธานรัฐสภาที่ตนจะขอความช่วยเหลือจากเขานั้น ตัวเคยทำกับเขาอย่างไร
คนเราก็เป็นอย่างนี้แหละ ยามเมื่อมีอำนาจก็ไม่เคยมองเห็นหัวอกของใคร แต่ยามเมื่อตนเดือด
ร้อนก็วิ่งไปขอความช่วยเหลือจากเขา แม้จากคนที่ตนเคยทำความชอกช้ำให้เขามาก่อนก็ไม่เว้น
ทางท่านประธานรัฐสภาเอง ท่านก็คงไม่เคยคิดเหมือนกันว่าสักวันหนึ่งคนที่ทำกับท่านจะต้องมา
ขอร้องให้ท่านช่วยเหลือ เมื่อท่านได้รับคำร้องเรียนของผู้ถูกยึดทรัพย์แล้ว ท่านคงพิจารณาเห็น
ว่าเรื่องนั้นมันจบไปแล้ว ทั้งรัฐบาลและศาลต่างก็ปฏิเสธที่จะดำเนินการให้ ถ้าขึ้นท่านนำเรื่อง
ทางสภาเพื่อออกพระราชบัญญัติคืนทรัพย์สินให้กับผู้แล้ว ท่านคงจะถูกดำเนิน เพราะฉะนั้น ท่าน
ประธานรัฐสภาจึงเก็บเรื่องไว้ไม่ดำเนินการอย่างไร โดยให้เหตุผลว่าเรื่องนี้ศาลยกฟ้องไปแล้ว
ก็น่าจะยุติกัน เรื่องก็เป็นอันจบลงง่าย ๆ โดยท่านผู้ถูกยึดทรัพย์ไม่ได้อะไรคืนไปเลย

การที่ท่านประธานรัฐสภาปฏิเสธที่จะออก เป็นกฎหมายคืนทรัพย์สินให้ผู้ร้องเรียนนั้น
เราอาจจะพิจารณาได้สองแนวทาง คือ แนวทางหนึ่งท่านเห็นด้วยความบริสุทธิ์ใจจริง ๆ ว่า
เรื่องมันจบไปแล้ว เพราะศาลยกฟ้องคดีนี้แล้ว ก็ไม่ควรจะรื้อฟื้นขึ้นมาอีก อีกแนวทางหนึ่งท่าน
อาจจะมีความโกรธอยู่ในใจว่า คนคนนี้ทำลายน้ำใจเรามาตลอดถึงสิบปี คราวนี้จะมาขอให้เรา
ออกกฎหมายคืนทรัพย์สินให้ ใครบ้างนะที่จะทำให้ คุณเอาความชอกช้ำที่คุณเคยทำกับผมไปก็แล้ว
กัน คุณจะรู้จักรักว่าความชอกช้ำมันเป็นอย่างไร ท่านอาจจะคิดอย่างนี้แล้วก็ไม่ได้ดำเนินการให้
เพื่อเป็นการแก้แค้นเรื่องอดีตก็ได้ ถ้าหากท่านประธานรัฐสภาท่านคิดอย่างนั้นแล้วไม่ออกกฎหมาย
ให้ ก็เป็นการแสดงว่าท่านมีความโกรธคนผู้นั้นอยู่ จึงหาทางระงับไม่ให้ออกกฎหมายคืนทรัพย์สิน

นี่คือความไม่เป็นธรรมในการปกครองที่เกิดเพราะความไม่ชอบกัน หรือโกรธเกลียดกัน แต่ในเรื่องนี้แม้ท่านจะเข้าไปด้วยความโกรธแค้นเรื่องเก่า ๆ ประชาชนทั่วไปก็ให้อภัยท่านและชอบใจที่ท่านได้มีโอกาสแก้เผ็ดคนผู้นี้ จะอย่างไรก็ตามเมื่อมองโดยสายตาของธรรมาธิปไตยแล้ว จะเห็นว่า การที่กฎหมายฉบับนี้ออกไม่ได้ หารือเพราะความเป็นธรรมไม่ แต่ออกไม่ได้เพราะความโกรธกันต่างหาก ลักษณะอย่างนี้เรียกว่า การปกครองหรือการบริการที่ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน

3. คำเนิการปกครองหรือบริการเพราะความไม่รู้ทันเหตุการณ์ (โมหาคติ)

ลักษณะการปกครองที่เกิดความไม่เป็นธรรมเช่นนี้ ภาษาปัจจุบันท่านเรียกว่า รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งก็คือขาดการณไม่ถูกว่า เมื่อเราดำเนิการปกครองไปอย่างนี้แล้วจะเกิดผลเสียอะไรแก่ใครบ้าง ความจริงเจตนาของการดำเนิการอาจจะบริสุทธิ์หวังดีต่อประชาชนจริง ๆ แต่เมื่อดำเนิการไปแล้วมีตัวแปรอย่างอื่นมาโยงโย จึงทำให้เกิดความผกผัน และก่อความเดือดร้อนรำคาญขึ้นแก่ประชาชนบางกลุ่มบางเหล่า ในเรื่องนี้มีตัวอย่างมากมายที่จะยกมาเป็นอุทาหรณ์ แต่ในที่นี้ขอยกตัวอย่างเพียงเรื่องเดียว เพื่อให้ันักปกครองทั้งหลายได้พิจารณาและหาทางช่วยเหลือต่อไป

นับย้อนหลังจากปี พ.ศ. 2501 ขึ้นไป เมืองไทยสมัยนั้น ไม่ห้ามการสูบบุหรี่ แต่มีใช้ว่าจะอนุญาตให้สูบบุหรี่ได้ทั่วไป ทางรัฐบาลอนุญาตให้ตั้งโรงยาฝิ่น เป็นที่สำหรับคนที่ติดฝิ่นสูบโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้น ทั่วทุกจังหวัดจึงมีโรงยาฝิ่นประจำ คนที่ติดฝิ่นก็ไปซื้อฝิ่นสูบกันที่นั่น ในสมัยนั้นคนที่ติดฝิ่นจะเป็นคนที่สังคมรังเกียจดูหมิ่น ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย เพราะคนที่ติดฝิ่นเป็นคนไม่มีอนาคต แถมร่างกายผอมโซ คนมองแล้วเมินกันทั่วหน้า เมื่อทุกคนพากันรังเกียจคนติดฝิ่นก็พลอยรังเกียจโรงยาฝิ่นไปด้วย ขนาดจะผ่านโรงยาฝิ่น ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ แล้ว ก็ไม่อยากจะผ่าน เพราะถ้าผ่านไปมาแล้วเกิดมีคนรู้จักกันพบเข้าจะเข้าใจผิดว่าเข้าโรงยาฝิ่น เสียชื่อเสียงมากมาย ดังนั้น คนที่สูบบุหรี่จึงมีจำนวนลดลง เพราะไม่มีใครอยากเข้าโรงยาฝิ่น ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว

ต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศห้ามการสูบบุหรี่และยกเลิกโรงยาฝิ่น เมื่อยกเลิกโรงยาฝิ่น ก็ย่อมจะเป็นการแน่นอนว่า คนสูบบุหรี่จะต้องเดือดร้อน

เพราะไม่มีสถานที่ที่จะสู้บ๊อง ธรรมดาคนคิดยาเสพติดถึงยังไงก็ต้องหาที่สู้จนได้ ที่สู้บ๊องแหล่งใหม่ของคนคิดฝิ่นเหล่านี้ก็คือ ตามหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ เป็นการแน่นอนว่าการมาสู้บ๊องในหมู่บ้านจะต้องมีคนพบเห็น คนที่พบเห็นก็มีสองพวกคือ พวกที่เห็นแล้วก็เกิดความสลดสังเวชคนสู้บ๊อง แล้วก็สอนลูกหลานไม่ให้เอาเยี่ยงอย่าง ส่วนอีกพวกหนึ่งเมื่อเห็นแล้วก็อยากลองดูบ้าง ข้างฝ่ายคนคิดฝิ่นอยากจะมีเพื่อนร่วมอุดมการณ์อยู่ด้วยแล้ว เมื่อมีพวกอยากลองก็ถือโอกาสสนับสนุน ส่วนใหญ่ของพวกอยากลองนี่จะเป็นวัยรุ่น ผลสุดท้ายพวกอยากลองนี่ก็คิดฝิ่น กลายเป็นพวกแรงงานพิการของชาติไปน่าเสียดายไม่น้อย ทุกวันนี้ฝิ่นได้ถูกพัฒนาไปเป็นเฮโรอีน ซึ่งมีผลร้ายกว่าฝิ่นหลายสิบเท่า ทุกหมู่บ้านของประเทศไทยขณะนี้วัยรุ่นและรุ่นใหญ่ติดเฮโรอีนกันเกือบร้อยละห้าของวัยรุ่น

นี่คือผลของการประกาศปิดโรงยาฝิ่นของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งการประกาศปิดโรงยาฝิ่น น่าจะทำให้หมดคนสู้บ๊อง แต่กลับเป็นการเพิ่มคนสู้บ๊องให้ขยายวงออกไปทุก ๆ หมู่บ้านของประเทศ เพราะเหตุไรจึงเป็นเช่นนั้น เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะคนที่คิดฝิ่นอยู่ในขณะนั้นมีหลายคน เมื่อรัฐบาลประกาศปิดโรงยาฝิ่นเสีย เขาก็ต้องไปสู้ตามหมู่บ้านของเขา ซึ่งก็เท่ากับเอากิจการสู้บ๊องไปเผยแพร่ให้คนภายนอกได้เห็นนั่นเอง แต่ถ้ารัฐทำอย่างรอบคอบ กล่าวคือ ก่อนจะประกาศปิดโรงยาฝิ่น นำคนคิดฝิ่นที่มาสู้บ๊องอยู่ตามโรงยาฝิ่นทั่วไป ไปไว้ที่เกาะใดเกาะหนึ่ง ให้พวกนี้นั่งนอนสู้บ๊องกันที่เกาะนั้นจนตายไปเอง หรือไม่ก็นำไปปล่อยเกาะโดยเป็นโครงการอดฝิ่น คนไหนทนไม่ไหวก็ให้ตายไป คนไหนทนได้และอดฝิ่นได้ก็ให้มาอยู่ในสังคมได้ต่อไป หรือไม่ก็ทำอย่างประเทศญี่ปุ่น ทราบมาว่า ประเทศญี่ปุ่นทางรัฐบาลต้องการจะไม่ให้คนในชาติสู้บ๊อง ทางรัฐบาลญี่ปุ่นทราบคือว่า ถ้าปล่อยยให้คนสู้บ๊องเที่ยวสู้บ๊องที่สาธารณะทั่วไป จะเป็นเหตุให้คนที่ยังไม่เคยสูบบุหรี่หรือคนที่ไม่เคยพบคนสูบบุหรี่ ได้พบได้เห็นการสูบบุหรี่ เมื่อพบเห็นแล้วก็อาจจะเอาเยี่ยงอย่าง ดังนั้น ถ้าจะไม่ให้คนในชาติพบเห็นการสูบบุหรี่จำเป็นจะต้องนำคนที่คิดฝิ่นไปอยู่ในที่ไม่มีใครเห็น ด้วยเหตุผลข้อนี้ทางรัฐบาลญี่ปุ่นจึงอพยพคนคิดฝิ่นไปอยู่เกาะเดียวกันทั้งหมด ปล่อยให้สูบบุหรี่กันอยู่บนเกาะนั้น แต่อีกข่าวหนึ่งกล่าวว่า เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นอพยพคนคิดฝิ่นไปอยู่เกาะได้ทั้งหมดแล้ว ก็โยนระเบิดลงไปที่เกาะฆ่าคนคิดฝิ่นให้ตายทั้งหมด เป็นอันว่าคนทั้งชาติไม่รู้จักคนคิดฝิ่นอีกต่อไป เพราะไม่มีคนคิดฝิ่นมาสู้บ๊องให้เห็นอีก ตัวอย่างที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างในการ

ดำเนินการหรือบริการเพราะความสะเพร่าหรือที่ท่านเรียกว่าโมหาคติ ลำเอียงเพราะความรู้
เท่าไม่ถึงการณ์

4. คำเนิการปกครองหรือบริการเพราะความกลัวคนบางคนหรือคนบางกลุ่ม

ลักษณะการปกครองที่มีอคติเพราะความกลัวคนบางคนหรือบางกลุ่ม ก็คือ คำเนิการ
ปกครองด้วยการละทิ้งความเป็นธรรมเสีย แล้วดำเนินการหรือไม่ดำเนินการด้วยกลัวจะเผชิญ
หน้ากับคนใดคนหนึ่ง อย่างเช่นที่ได้กล่าวมาแล้วตอนต้นว่า รัฐบาลพลเรือนไม่กล้าหยุดวิทยุทหาร
ที่ออกอากาศโจมตีรัฐบาล เพราะความกลัวว่าถ้าต่อว่าทหาร ทหารอาจจะไม่พอใจ เมื่อทหาร
ไม่พอใจแล้ว อาจจะเข้ามายึดอำนาจได้ ดังนั้น จึงไม่กล้าแตะต้องทหาร อย่างนี้ถือว่ารัฐ
ดำเนินนโยบายการปกครองบนพื้นฐานของความลำเอียง เพราะความกลัว เป็นการดำเนินการ
ปกครองที่ไม่ชอบธรรม หรือบางคนอาจจะแก้ตัวว่า รัฐบาลพลเรือนเพิ่งจะได้มาใหม่ ๆ เพราะ
ฉะนั้นในขั้นเริ่มแรกจึงควรเอาใจทหารไว้ก่อน ต่อไปเมื่อรัฐบาลพลเรือนเข้มแข็งแล้วจึงควร
รุนแรงกับทหารที่ทำผิดระเบียบได้ แม้หากว่าคนส่วนใหญ่ของชาติคิดอย่างนี้ ความคิดอย่างนั้นก็
ถือได้เพียงว่า เป็นความยินยอมของคนส่วนใหญ่เท่านั้น หากใช้ความเป็นธรรมหรือความถูกต้องไม่

มีตัวอย่างในเรื่องการปกครองด้วยความกลัวอีกเรื่องหนึ่งที่จะยกมาเป็นอุทาหรณ์ เมื่อ
ไม่นานมานี้ น้ำมันในตลาดโลกขึ้นราคา เงินทุนสำรองน้ำมันของรัฐบาลก็จวนจะหมดลง รัฐบาล
จำเป็นต้องขึ้นราคาน้ำมันเพื่อหาเงินมาทดแทนกองทุนน้ำมัน แต่เมื่อรัฐบาลประชุมกันแล้ว ก็แถลง
ว่าถ้าขึ้นราคาน้ำมัน สินค้าต่าง ๆ ก็จะแพงขึ้น เมื่อสินค้าแพงก็จะเกิดผลสองอย่าง คือ พรรค
รัฐบาลอาจจะเสียคะแนนนิยม และรัฐบาลเองอาจจะถูกประชาชนขับไล่จะสูญเสียอำนาจ การ
ตัดสินใจดังกล่าวถือได้ว่า ดำเนิการปกครองที่ลำเอียงเพราะความกลัว ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าการ
ไม่ขึ้นราคาน้ำมันทำให้รัฐขาดรายได้ เมื่อขาดรายได้ รัฐก็ไม่มีเงินมาดำเนินการเพื่อประโยชน์
สุขของประชาชน เมื่อเป็นเช่นนี้ ผลก็จะออกมาว่าประชาชนเดือดร้อน ดังนั้น การที่รัฐบาลไม่
ขึ้นราคาน้ำมัน เพราะกลัวสูญเสียอำนาจ ก็เท่ากับว่าโยนความเดือดร้อนให้ประชาชน เพื่อตัวเอง
จะได้อยู่ในอำนาจต่อไป การดำเนินการดังกล่าวนี้ หากใช้การปกครองที่เป็นธรรมไม่ การปกครอง
ที่เป็นธรรมจะต้องกล้าตัดสินใจทำลงไปในเรื่องที่ถูกต้อง แม้รัฐบาลจะต้องล่มสลายก็ต้องยอม ทั้งนี้

เพื่อความสุขของชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศ ที่กล่าวอย่างนี้เป็นเพราะระบบการปกครองแบบปัจจุบัน รัฐบาลเข้าได้ก็ออกได้ตามกติกาของรัฐธรรมนูญ แต่ถ้าเป็นการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต้องระวังเรื่องการล่มสลายของประมุข เพราะการเปลี่ยนแปลงในระบบนี้ เป็นชนวนให้เกิดความเคียดแค้นโดยทั่วไป แต่จะอย่างไรก็ตาม การรักษาอำนาจของตน ด้วยการทำให้ประชาชนเคียดแค้น เป็นการปกครองที่ไม่เป็นธรรมอย่างแน่นอน ไม่ว่ารัฐบาลจะมาจากกระบวนการเลือกตั้ง หรือเป็นรัฐบาลระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ตาม

การปกครองในระบบที่เรียกว่าธรรมาธิปไตยในสถานการณ์ปัจจุบันตามที่ได้กล่าวมานี้ ถ้าพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่าการปกครองระบบนี้ก็คือ วิธีการปกครองที่จะอำนวยความสะดวก ส่วนใหญ่ให้กับประชาชนนั่นเอง ที่เรียกว่าเป็นวิธีการปกครองที่อำนวยความสะดวกส่วนใหญ่ให้ประชาชนก็เพราะว่าระบบธรรมาธิปไตยที่กล่าวมานี้ สามารถอยู่ได้ในระบบการปกครองอัคราธิปไตย และโลกาธิปไตย กล่าวคือ ถ้าประเทศใดปกครองด้วยพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจผู้เดียว พระเจ้าแผ่นดินก็สามารถปกครองด้วยความเป็นธรรมได้หรือประเทศใดปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย รัฐบาลก็สามารถปกครองด้วยความเป็นธรรมได้เช่นกัน เพราะฉะนั้นจึงกล่าวว่า ระบบธรรมาธิปไตยสามารถใช้ปกครองได้ทั้งระบบอัคราธิปไตยและระบบโลกาธิปไตย

3.4 ธรรมะกับระบบการปกครอง

จริงอยู่พระพุทธเจ้าแม้จะตรัสถึงระบบการปกครองไว้ก็จริง แต่เพียงระบบการปกครองอย่างเดียวหาได้เป็นหลักประกันว่า จะสร้างความสุขให้กับประชาชนได้ไม่ เพราะว่าถึงแม้ว่าระบบการปกครองจะเป็นที่ถูกต้องของใครอย่างไรก็ตาม แต่ถ้าผู้ปกครองมิได้ตั้งอยู่ในธรรมแล้วประชาชนคงจะไม่ได้มีความสุขอยู่นั่นเอง พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นเหตุผลข้อนี้จึงทรงวางหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองไว้ 3 ประเภทคือ

1. ทศพิธราชธรรม
2. จักกวัตติวัตร
3. ราชสังคหวัตถุ

ธรรมทั้ง 3 ประเภทนี้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสประทานไว้แก่พระเจ้าแผ่นดิน เพราะ

ว่า ในสมัยที่พระพุทธองค์มีพระชนมชีพอยู่นั้น การปกครองบ้านเมืองเป็นของพระมหากษัตริย์ ดังนั้น จึงตรัสหลักธรรมเหล่านี้สำหรับพระมหากษัตริย์ แต่ความจริงแล้ว แม้บ้านเมืองใดที่มีได้ปกครองด้วย ระบบกษัตริย์ ซึ่งผู้ปกครองบ้านเมืองจะมีตำแหน่งอะไรก็ตามจำเป็นจะต้องมีธรรมเหล่านี้เหมือนกัน

การปกครองบ้านเมืองไม่ว่าระบบใดสามารถใช้หลักธรรมสำหรับนักปกครองทั้งสามนี้ได้ ทั้งนี้ ระบบการปกครองที่วันนี้คือ ระบบการปกครองแบบราชาธิปไตย ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า อุตตราชาธิปไตย ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า โลกาธิปไตย และระบบการปกครองแบบธรรมาธิปไตย ที่พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า ธรรมาธิปไตย

ความจริงอธิปไตยทั้งสามนี้ พระพุทธองค์มิได้ตรัสหมายถึงการปกครองอย่างเดียว แต่ ทรงหมายถึงลักษณะของผู้ที่ใช้ความคิดของตนไปในลักษณะใด กล่าวคือ ถ้าใครก็ตามที่บริหารตนเอง หรือบริหารหมู่คณะด้วยยึดความคิดของตนเป็นหลักอย่างเดียว พระองค์ตรัสเรียกว่า ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ ถ้าใครบริหารตนเองหรือบริหารหมู่คณะด้วยยึดถือความเห็นของคนอื่นเป็นหลัก พระองค์ตรัสเรียกว่า ยึดถือความเห็นของคนอื่นเป็นใหญ่ และถ้าใครบริหารตนเองหรือบริหารคณะ ด้วยการยึดถือความเห็นที่ถูกต้องเป็นหลัก พระองค์ตรัสเรียก ยึดถือธรรมเป็นใหญ่

การปกครองที่เรียกว่าอุตตราชาธิปไตยหรือราชาธิปไตย ก็สามารถสร้างความสุขให้ประชาชนได้ ถ้าพระมหากษัตริย์ถือธรรมเป็นใหญ่ ส่วนการปกครองบ้านเมืองที่เรียกว่า โลกาธิปไตย หรือประชาธิปไตย ก็สามารถสร้างความสงบสุขให้ประชาชนได้ ถ้าผู้นำรัฐบาลถือธรรมเป็นหลัก ในการปกครอง สรุปแล้วระบบธรรมาธิปไตย สามารถอยู่ได้ทั้งระบบการปกครองราชาธิปไตย และประชาธิปไตย ก็หลักธรรมที่วันนี้ก็คือ หลักธรรมของผู้ปกครองที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ นั่นเอง

ผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือนายกรัฐมนตรีก็ตาม ถ้ามีธรรมสำหรับนักปกครอง คือ ทศพิธราชธรรม จักกวัตติวัตร และราชสังคหวัตถุแล้ว ได้ชื่อว่าปกครองโดยธรรม และเมื่อชื่อว่าปกครองโดยธรรม นั่นก็หมายถึงว่า การปกครองที่ถือธรรมเป็นใหญ่ เมื่อผู้ปกครองถือธรรมเป็นใหญ่ ฝนฟ้าย่อมตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ข้าวปลาอาหารก็จะบริบูรณ์ ประชาชนก็จะมั่งมีศรีสุข นี่คือการประสงคฺ์ของประชาชน แต่ทุกวันนี้ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ภัยร้ายแรงทางธรรมชาติก็เกิดขึ้นเสมอ ซึ่งภัยเหล่านี้เกิดเพราะผู้ปกครองไม่ปกครองโดยธรรม และทั้งผู้ปกครองบ้านเมืองและประชาชนยังไม่ทราบสาเหตุวิบัติเหล่านี้เกิดเพราะ

ผู้ปกครองไม่ประพฤติธรรม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำธรรมมาปกครองบ้านเมือง คำราเล่มนั้น จะได้นำหลักธรรมของนักปกครองทั้ง 3 ประภะนั้นมาเป็นหลักอธิบายในเชิงปฏิบัติ พร้อมยก ตัวอย่างของการปกครองที่ไม่มีหลักธรรมทั้ง 3 ประภะนั้นมาให้ดูด้วยว่าเมื่อไม่ประพฤติธรรม ซ้อนนี้ ได้เกิดผลเสียมาแล้วอย่างไร

อนึ่ง นอกจากจะทรงวางหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองไว้ 3 ประการดังกล่าว แล้ว ยังได้ตรัสถึงวิธีการปกครองที่จะมีแต่ความเจริญอย่างเดียวแก่คณะเจ้าลิจฉวีผู้ปกครองแคว้น วัชชีไว้ โดยธรรมเหล่านั้น มีชื่อว่า อปริหานิยธรรม 7 ประการ ความจริงอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ คณะผู้ปกครองแคว้นวัชชีปฏิบัติอยู่ และผลของการปฏิบัติธรรม 7 ประการนั้น ทำให้ แคว้นวัชชี แม้จะเป็นแคว้นเล็ก แต่ก็เจริญมั่นคงมาก พระพุทธเจ้าจึงตรัสยกย่องการปฏิบัติของ คณะเจ้าลิจฉวีว่าเป็นธรรมที่สร้างความเจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อม แล้วทรงตรัสธรรม 7 ประการ นั้นไว้เพื่อให้คณะปกครองอื่น ๆ นำไปใช้ ก็อปริหานิยธรรม 7 ประการที่คณะเจ้าลิจฉวีปฏิบัติกัน อยู่บัดนี้ยังมีดังต่อไปนี้¹

1. ชาววัชชีหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
2. ชาววัชชีเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่ต้องกระทำ
3. ชาววัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ และไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ประพฤติ มั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชีที่เป็นบัญญัติเก่าแก่
4. ชาววัชชีเคารพนับถือ บုชา ชาววัชชีผู้ใหญ่ และเชื่อฟังถ้อยคำของท่านเหล่านั้น ด้วยความเคารพ
5. ชาววัชชีไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล (คงหมายถึง ไม่บังคับให้แต่งงานตามใจผู้ใหญ่ แต่ปล่อยมีเสรีในการเลือกคู่)
6. ชาววัชชีสักการะ เคารพนับถือ บုชา เจดีย์สถานของชาววัชชี ทั้งภายในเมือง และนอกเมือง ไม่ลบหลู่พลีกรรมที่ชอภธรรมซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจดีย์สถานเหล่านั้น

¹พระโคตมพุทธเจ้า (พระอรรถกถาจารย์). กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, 2525), เล่ม 10, หน้า 68.

7. ชาววัชชีที่ถวายความอารักขา ความคุ้มครอง บังคับอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายเป็นอย่างดี และมีความหวังว่าไฉนหนอ พระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มาสู่แว่นแคว้นของเรา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา และที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข

ธรรมทั้ง 7 ประการนี้ เรียกว่า อปริหานิยธรรม แปลว่า ธรรมที่ไม่มีเสื่อม เหล่าวัชชีชนได้ปฏิบัติในอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ตลอดเวลา พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า "อปริหานิยธรรม 7 ประการนี้จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และชาววัชชีจักปฏิบัติในอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น"

เพียงรูปแบบการปกครองอย่างเดียวย่อมไม่สามารถสร้างความสุขให้กับประชาชนได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติธรรมะสำหรับนักปกครอง ซึ่งธรรมะที่ใช้สำหรับนักปกครองที่ทรงบัญญัติไว้วันนี้ ใช้ได้ทั้งระบบการปกครองแบบราชาธิปไตย และประชาธิปไตย ดังมีรายละเอียดที่ได้มาแล้ว

3.5 บทสรุป

ประเทศอินเดียเป็นประเทศที่ประชาชนสนใจปฏิบัติธรรม ในยุคที่อินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษชาวอินเดียโดยการนำของมหาตมะคานธีก็ให้ข้อสังฆธรรมกอบกู้เอกราชของอินเดีย เมื่อเจาะลึกลงไปในอดีตสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าตรัสถึงระบบการปกครองครั้งแรกในโลกเกิดขึ้นโดยมหาชนคัดเลือกผู้มีความสามารถขึ้นไปเป็นพระเจ้าแผ่นดิน และต่อจากนั้นเป็นต้นมา ระบบการปกครองก็วิวัฒนาการมาโดยลำดับเป็นสามระบบ คือ ระบบอัคราธิปไตย ซึ่งเป็นระบบที่ผู้ปกครองมีอำนาจเพียงผู้เดียว ระบบโลกาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ผู้ปกครองจะต้องปรึกษารื้อกันก่อน ส่วนใหญ่ให้ดำเนินการอย่างไรก็จะดำเนินการตามนั้น ส่วนระบบการปกครองที่เรียกว่าธรรมาธิปไตย มีความหมายสองประการ ประการแรก ท่านหมายถึงการปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งมีบารมีสูง มีเครื่องมือในการปกครองครบครัน สามารถปกครองกินอาณาบริเวณถึงหนึ่งจักรวาล ส่วนประการที่สอง หมายถึง ธรรมาธิปไตยในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งก็คือ การปกครองที่ยึดถือความถูกต้องหรือยึดถือประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสิน โดยสรุปแล้วการปกครองที่ถือความถูกต้องเป็นใหญ่จะต้องยืนอยู่บนพื้นฐานของธรรม คือ เว้นจากอคติ ปฏิบัติในทศพิธราชธรรม จักกวัตติวัตร ราชสังคหัตถุ และอปริหานิยธรรม

คำถามประจำบทที่ 3

1. จงวิเคราะห์ให้เห็นความจริงว่า ท่านมหาตมะคานธี ท่านใช้คุณธรรมข้อใดในการปฏิบัติ อหิงสาธรรมเพื่อเอกราชของอังกฤษดังต่อไปนี้
 1. เลิกซื้อเสื้อผ้าของอังกฤษ
 2. เดินไปทำเกลือ เพื่อต่อต้านภาษีเกลือของอังกฤษ
2. จงอธิบายความเป็นมาของศัพท์ดังต่อไปนี้คือ
 1. ชัตติยะ
 2. ราชา
 3. มหาสมมติ
3. คำว่าอหิไทย มีรากศัพท์เป็นมาอย่างไร จงอธิบายให้กระจ่าง
4. ระบบการปกครองที่กล่าวไว้ในพระพุทศานามมีเท่าไร อะไรบ้าง จงอธิบายมาให้ครบ
5. จงอธิบายถึงผลดีและผลเสียของการปกครองที่เรียกว่า อหิตาธิปไตย มาดูพอเข้าใจ
6. บางคนกล่าวว่า โลกาธิปไตยเป็นการปกครองที่ทำประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเดียว ไม่มีเสียหาย ท่านเห็นด้วยหรือไม่ จงอธิบายมา
7. คำว่ามลรัฐ คนไทยใช้เรียกดินแดนของประเทศใด และการเรียกอย่างนั้นมีประวัติความเป็นมาอย่างไร จงอธิบายพอเข้าใจ
8. จงอธิบายระบบธรรมาธิปไตยดังต่อไปนี้
 1. ธรรมาธิปไตยที่ท่านกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก
 2. ธรรมาธิปไตยในสถานการณ์ปัจจุบัน
9. ท่านกล่าวว่า ระบบธรรมาธิปไตย สามารถนำไปใช้ได้ในขณะที่ประเทศปกครองด้วยอหิตาธิปไตยและโลกาธิปไตย ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ถ้าเห็นด้วยจงชี้แจงให้เข้าใจว่าเป็นอย่างไร
10. จงยกตัวอย่างการปกครอง ที่อคติเพราะความไม่รู้เท่าทัน ที่เคยเกิดมาแล้ว มาดูสักสองเรื่อง